

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BAĞIMLILIK DANIŞMANLIĞI VE REHABİLİTASYON ANABİLİM DALI

BAĞIMLILIK DANIŞMANLIĞI VE REHABİLİTASYON YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE TV BAĞIMLILIĞI ve
SALDIRGANLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Eda AYDIN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Gül ERYILMAZ

İSTANBUL-2022

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BAĞIMLILIK DANIŞMANLIĞI VE REHABİLİTASYON ANABİLİM DALI
BAĞIMLILIK DANIŞMANLIĞI VE REHABİLİTASYON YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE TV BAĞIMLILIĞI ve
SALDIRGANLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Eda AYDIN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Gül ERYILMAZ

İSTANBUL-2022

T.C.
ÜSKÜDARÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı : Bağımlılık Danışmanlığı ve Rehabilitasyon

Program : Yüksek Lisans - Tezli

Öğrenci No : 194207010

Öğrenci Adı Soyadı : Eda AYDIN

“ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE TV BAĞIMLILIĞI VE SALDIRGANLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ” isimli çalışma aşağıdaki jüri tarafından tarihinde yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Korkut ULUCAN
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Danışman : Prof. Dr. Gül ERYILMAZ
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Üye : Doç. Dr. Cemal Onur NOYAN
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

ONAY

Bu tez, yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Türker Tekin ERGÜZEL

Enstitü Müdür V.

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE TV BAĞIMLILIĞI ve SALDIRGANLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Ortaokul öğrencilerinin televizyon bağımlılığı düzeyinin saldırganlık ile ilişkisinin incelenmesini amaçlayan bu tez çalışması İstanbul iline bağlı Bahçelievler Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu'nun öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Saldırganlık durumlarının televizyon bağımlılığı ile ilişkisinin olup olmadığının araştırıldığı çalışma; hangi demografik özelliklere sahip olan kişilerin daha saldırgan durumlar sergilediğini ve televizyona bağımlılık ölçeğinde yüksek puan aldıklarını da ortaya koymaktadır.

Araştırmanın veri toplama aşamasında Balantekin(2009) tarafından literatür taraması yapılarak geliştirmiş olduğu Televizyona Bağımlılık Ölçeği ve Kocatürk'ün 1982'de geliştirmiş olduğu Saldırganlık Envanterinden yararlanarak Tuzgöl'ün (1998) geliştirdiği Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Bağımsız değişkene ait veriler Kişisel Bilgi Formu kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 25 programı, Pearson korelasyon analizi, T-Testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), basit doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin televizyon bağımlılığı ve saldırganlık durumları arasındaki korelasyonun pozitif yönlü ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Televizyon bağımlılığı ve saldırganlık durumları arasındaki puanları kıyasladığımızda sınıf düzeyi ve televizyon sayısı arasında anlamlı bir farklılık olduğu; cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, kardeş sayısı, internet bağlantısına sahip olma bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Ayrıca regresyon analizi sonucunda televizyon bağımlılığının saldırganlık düzeyi puanlarını yordama gücünün % 14 olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, televizyon bağımlılığı, ortaokul öğrencileri.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN TV ADDICTION AND AGGRESSION IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS

This thesis study, which aims to examine the relationship between the level of television addiction of secondary school students and aggression, was carried out with the students of Bahçelievler Mehmet Akif Ersoy Secondary School in Istanbul. In the study investigating whether there is a relationship between aggression and television addiction; It also reveals that people with certain demographic characteristics exhibit more aggressive situations and get high scores on the television addiction scale.

In the data collection phase of the research, the Television Addiction Scale developed by Balantekin (2009) by reviewing the literature and the Aggression Scale developed by Tuzgöl (1998) by making use of the Aggression Inventory developed by Kocatürk in 1982 were used. The data for the independent variable were collected using the Personal Information Form. SPSS 25 program, Pearson correlation analysis, T-Test, one-way analysis of variance (ANOVA), simple linear regression analysis were used in the analysis of the data.

As a result of the research, it was found that the correlation between television addiction and aggression status of secondary school students was positive and significant. When we compare the scores between television addiction and aggression, there is a significant difference between the grade level and the number of televisions; It was found that there was no significant difference in terms of gender, mother's education level, father's education level, number of siblings, and having internet connection. In addition, as a result of the regression analysis, it was found that the predictive power of television addiction's aggression level scores was 14%.

Keywords: Aggression, television addiction, middle school students.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada ilköğretim düzeyinde olan beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfta eğitim gören öğrencilerin televizyona bağımlılık düzeylerinin saldırganlıkla arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın uygulama kısmını gerçekleştirdiğim Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu yöneticilerine, çalışmalarında sabırla bana yardımcı olan öğretmen arkadaşlarıma ve araştırmaya katılan bütün öğrencilere teşekkür ederim.

Bu çalışmam süresince yanımda olan ve her zaman maddi ve manevi desteğini esirgemeyen çok değerli aileme (Hatice Kartal, Elif Kocabaş, Esra Aydın, Haktan Aydın) tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Eda AYDIN

BEYAN FORMU

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, tarafımdan üretildiğini ve Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim

20/01/2022

EDA AYDIN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
BEYAN	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
1.2. Araştırma Soruları.....	3
1.2.1. Problem Cümlesi.....	3
1.2.2. Alt Problemler.....	3
1.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	4
1.4. Sayıtlılar.....	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6.Tanımlar.....	5
2.GENEL BİLGİLER	
2.1. Televizyon ve Tarihi	6
2.2. Elektronik Ev.....	7
2.2.1. Görüntü.....	8
2.2.2.Medya Gösterisi	9
2.2.3.Kitle İletişim Araçlarının Etkileri.....	10
2.2.4. Televizyonun Etki Alanı	12
2.3. Bağımlılık.....	13

2.3.1. Bağımlılık ve Bağlılık	15
2.3.2. Medya Bağımlılığı.....	16
2.3.3. Televizyon Bağımlılığı.....	17
2.4. Saldırganlık	19
2.5. Saldırganlık Nedenleri.....	23
2.6. Saldırganlık Türleri.....	24
2.7. Saldırganlık Yaklaşımları (Kuramları).....	25
2.7.1. İçgüdü Yaklaşımı.....	25
2.7.2. Biyolojik Yaklaşım.....	26
2.7.3. Engelleme Yaklaşımı.....	27
2.7.4. Öğrenme Yaklaşımları.....	29
2.7.5. Bilişsel Yaklaşım.....	31
2.7.6. Hümanistik Yaklaşım.....	32
2.7.7. Psikoanalitik Yaklaşım.....	32
3. GEREÇ VE YÖNTEM	
3.1. Evreni ve Örneklemi.....	35
3.2. Veri Toplama Araçları.....	35
3.2.1. Veli Onay Formu.....	36
3.2.2. Kişisel Bilgi Formu.....	36
3.2.3. Televizyona Bağımlılık Ölçeği.....	36
3.2.4. Saldırganlık Ölçeği.....	37
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	38
4. BULGULAR.....	40
5. TARTIŞMA	50
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57

KAYNAKLAR.....	63
EKLER.....	72
Ek 1. Veli Onay Formu.....	72
Ek 2. Kişisel Bilgi Formu.....	73
Ek 3. Televizyona Bağımlılık Ölçeği.....	74
Ek 4. Saldırganlık Ölçeği.....	76
Ek 5. Etik Kurul Onayı.....	80
Ek 6. Anket ve Araştırma İzni.....	81
Ek 7. Anket ve Araştırma İzni.....	82
Ek 8. Özgeçmiş.....	83

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.....	37
Tablo 2: Korelasyon Analizlerinde Referans Alınan Değerler.....	37
Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	39
Tablo 4: Katılımcıların Televizyon Bağımlılık Düzeylerine Göre Dağılımı.....	40
Tablo 5: Katılımcıların Saldırganlık Düzeylerine Göre Dağılımı.....	42
Tablo 6: Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Tanımlayıcı Değerleri.....	43
Tablo 7: Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği Arasındaki İlişki.....	43
Tablo 8: Televizyon Bağımlılığının Saldırganlığı Yordamasına İlişkin Bulgular.....	44
Tablo 9: Cinsiyete Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması.....	44
Tablo 10: Evinde İnternet Bağlantısı Var mı Durumuna Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması.....	44
Tablo 11: Sınıf Durumuna Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması.....	45
Tablo 12: Televizyon Sayısına Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması.....	46
Tablo 13: Baba Eğitim Durumuna Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması.....	47
Tablo 14: Anne Eğitim Durumuna Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması.....	48
Tablo 15: Kardeş Sayısına Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması.....	49

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

TV : Televizyon

vd. : Ve diğerleri

vb. : Ve benzeri

F : ANOVA testi istatistiği

n : Kişi sayısı

p : Anlamlılık değeri

r : Korelasyon katsayısı

ss : Standart sapma

t : t testi istatistiği

f : Frekans

% : Yüzde

Min : Minimum

Max : Maksimum

B : Regresyon Kat Sayısı

K.O. : Kareler Ortalaması

K.T. : Kareler Toplamı

Var K. : Varyansın Kaynağı

1.GİRİŞ

Televizyon güçlü bir görsel-işitsel kitle iletişim aracıdır, her gün kolayca erişilebilir ve hemen hemen herkesin evinde en az bir tane vardır. Hayatımıza hızla giren televizyon giderek yaygınlaşan ve önemi artan bir güçtür, yaşam biçimlerimize ve kavramlara yön verir, tutum, değer ve davranışlarımızı etkiler, hayatımızın önemli bir parçası haline gelmiş bulunmaktadır. (Taylan,2011). Birçok aile için halen sosyalleşmenin ve haber almanın en mühim aracı olarak görülmeye devam etmektedir. Bu durum ailelerin televizyonu bir eğlence aracı olarak görmelerine ve dolayısıyla çocukların televizyonu erken yaşlardan itibaren öğrenmelerine neden olmaktadır. Günümüzde kitle iletişim araçlarının araştırma nesnesi ve eleştirel araştırmaların merkezi haline gelen televizyon, tüm eleştirilere rağmen milyonlarca kişi tarafından vazgeçilmez bir iletişim aracı olmaya devam etmektedir. (Dağlı & Hacıbektaşoğlu, 2015).

Televizyonun çocukların dış dünyayı algılamaları ve anlamaları üzerinde olumlu etkileri vardır. Öte yandan çok fazla televizyon izlemek çocuklarda olumlu olmayan psikolojik gelişmelere yol açacaktır. Huzursuzluk, korku, endişe gibi duygu değişiklikleri, olumsuz davranış problemlerini de getirebilmektedir (Büyükbaykal, 2007).

Yengin, (1997) Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği, Gazi ve Hacettepe Üniversiteleri hastanelerinde tedavisi yapılan çocuklarda rahatsızlıkların çoğunun sebebinin ortak olduğunu gözlemlemiştir. Televizyon yayınlarında görüntülenen savaş, yaralanma, istismar vb. durumlardan kaynaklandığını ifade ederek televizyon içeriklerine dikkat çekmiştir (Balantekin, 2009).

Araştırmacılar saldırganlık kavramı için iki farklı bakış açısı geliştirmişlerdir; Birincisi saldırganlığın içgüdüsel bir davranış olması, ikincisi ise öğrenilebilir bir davranış olmasıdır. İçgüdü ve biyolojik teoriler saldırganlığı insan doğasının doğuştan gelen bir parçası olarak görürken, öğrenme teorileri saldırganlığı ketleme, pekiştirme ve sosyal öğrenme teorileri aracılığıyla açıklar. (Köksal, 1991: 20-21).

Eğitim kurumundaki saldırganlık, eğitim anlayışını olumsuz yönde etkilemesiyle beraber çocukların temel gereksinimlerinden biri olan güvenlik ihtiyacını da tehdit etmektedir (Ögülmüş, 1995).

Bağımlılık; bireyin kullandığı madde veya yaptığı davranış üzerinde kontrolünü kaybetmesi, onsuз yaşayamayacağını düşünmesi, olumsuz sonuçlarına rağmen kullanıma ve davranışı gerçekleştirmeye devam etmesi bunun sonucunda da beyin ve davranışlar üzerinde etkileri olan bir hastalık olduğu şeklinde tanımlanmaktadır (Dinç, 2017). Bağımlılık kronik bir beyin hastalığı olarak da ifade edilmektedir. Çünkü bağımlılık yapıcı madde ve davranışlar beyin yapısında değişikliklere sebep olmakta ve bunun sonucunda uzun süreli işlevsel farklılıklara da yol açmaktadır (Tarhan, 2011). Bağımlılık; biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yönlerinin de değerlendirildiği bir durum olarak görülmektedir. Bu durumda sigara, alkol ve uyuşturucu maddelerinin olmasının yanında kumar, yemek, oyun, televizyon ve alışveriş bağımlılığı gibi davranışsal bağımlılıklar da oluşabilmektedir (Şata ve Karip, 2017).

Kubey, popüler literatürdeki televizyon bağımlılığı raporlarını 1994 yılında psikiyatrik bağımlılık kriterleriyle karşılaştırmış; bu raporlarda tanımlanan bireylerin ilgili beş kriterin tümünü sergilediğini iddia etmiştir. Buna göre, beş bağımlılık kriteri şunlardır:

- TV, izleyicinin zamanının çoğunu almaktadır,
- İzleyiciler beklenenden daha fazla TV izlemektedir,
- İzleyicilerin TV izlemeyi bırakma girişimleri başarısız olmaktadır,
- İzleyiciler, ailevi ilişkilerini bozmakta, mesleki işlevsellikleri zarar görmekte ve de sosyal aktivitelerden TV izleyebilmek için vazgeçmektedir,
- İzleyiciler, TV izlemedikleri zamanlarda içe kapanma gibi davranışlar sergilerler.

Bu kriterlerin hepsi madde kötüye kullanımı için DSM-IV kriterlerini karşılamaktadır (McIlwraith, 1998: 371 akt. Dicle, 2020).

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ortaokul öğrencilerinin televizyon bağımlılığı düzeyinin saldırganlık ile ilişkisinin incelenmesini amaçlayan bu tez çalışmasının İstanbul iline bağlı Bahçelievler Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu'nun öğrencileriyle gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

Saldırganlık durumlarının televizyon bağımlılığı ile ilişkisinin olup olmadığının araştırıldığı çalışma; hangi demografik özelliklere sahip olan kişilerin daha saldırgan durumlar sergilediğini ve televizyona bağımlılık ölçeğinde yüksek puan aldıklarını da ortaya koyacaktır. Çalışmanın farklı demografik bilgilerin değişkenlerle ilişkilerinin incelenmesi bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

Öğrencilerin televizyon bağımlılığı ile saldırganlık arasındaki ilişki saptandıktan sonra bu duruma farkındalık sağlanacağı düşünülmektedir. Alınması gereken önlemler noktasında öğretmenlere eğitim öğretim sürecinde bilgiler verebilir. Ebeveynlere de çocuklar için tv bağımlılığı hakkında gerekli önlemleri almalarını sağlayabilir.

Bu çalışma, öğrencilerin tv bağımlılığı ve saldırganlığı arasındaki ilişkisini anlamak ve bu kapsamda gerekli olan müdahalelerin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.

Yapılan bu çalışmanın; bu konuda çalışma yapmak isteyen uygulayıcılara, araştırmalara, olaydan etkilenen öğrencilere ve ergenlerin ailesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırma Soruları

1.2.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi, ergenlerin saldırganlık durumları üzerinde tv bağımlılığının incelenmesidir.

1.2.2. Alt Problemler

1. Öğrencilerin tv bağımlılığı sosyodemografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, televizyona sahip olma, internet bağlantısına sahip olma) göre değişmekte midir?
2. Öğrencilerin saldırganlık durumları sosyodemografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, televizyona sahip olma, internet bağlantısına sahip olma) göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğrencilerin tv bağımlılığı ile saldırganlığı arasında bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada aşağıdaki hipotezler denenmiştir:

- H1: Saldırganlık ile tv bağımlılığı arasında ilişki bulunmaktadır.
- H2: Saldırganlık ile tv bağımlılığı cinsiyete göre farklılık göstermektedir.
- H3: Saldırganlık ile tv bağımlılığı sınıf düzeyine göre farklılık göstermektedir.
- H4: : Saldırganlık ile tv bağımlılığı anne eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.
- H5: Saldırganlık ile tv bağımlılığı baba eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.
- H6: Saldırganlık ile tv bağımlılığı kardeş sayısına göre farklılık göstermektedir.
- H7: Saldırganlık ile tv bağımlılığı tv sayısına göre farklılık göstermektedir.
- H8: : Saldırganlık ile tv bağımlılığı internet bağlantısının olup olmamasına göre farklılık göstermektedir.

1.4. Sayıtlar

- 1.Yapılan araştırmada anket ve ölçekleri dolduran kişiler doğru ve içten yanıtlar vermiştir.
2. Kullanılan ölçek ve anketler araştırma konusunu ölçecek yeterliliktedir.

1.5. Sınırlılıklar

1. İstanbul ili Bahçelievler ilçesinde 2021-2022 eğitim - öğretim yılında öğrenim gören ve örnekleme alınan Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma, ankete katılan öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, televizyon miktarı, internet bağlantısına sahip olma değişkenleriyle sınırlıdır.
3. Bu araştırma veri toplama aşamasında ortaokul öğrencilerinin kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla kullanılan “Kişisel Bilgi Formu”, televizyona bağımlılık düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılan “Televizyona Bağımlılık Ölçeği”, saldırganlık davranışlarını ölçmek amacıyla kullanılan “Saldırganlık Ölçeği” ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ortaokul: Türkiye’de 2021-2022 Eğitim Öğretim yılından itibaren geçerli olup 11- 14 yaş grubundaki çocukların eğitim gördüğü beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf düzeylerini kapsayan İstanbul ili Bahçelievler ilçesinde bulunan eğitim kurumudur.

Televizyon Bağımlılığı: Belirli bir televizyon içeriğinin müptelası olmak değildir. Televizyon bağımlılığı, içeriğin ne olduğunu umursamadan bir araç olarak televizyona bağlanmaktır (Dicle,2020).

Saldırganlık: "Bir veya daha fazla kişinin yaralanmasına veya zarar görmesine neden olan fiil" olarak tanımlanmaktadır. (Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., & Saygın, Y., 2010)

2.GENEL BİLGİLER

2.1. Televizyon ve Tarihi

1907'de İngiliz Alan Cambell Swinton ve Rus Boris Rosing, görüntüleri iletmek için katot ışınlarının kullanılabileceğini ve televizyon kamerası için ihtiyaç duyulan mozaik adı verilen bir aracın ışık enerjisini elektrik enerjisine dönüştürebileceğini keşfetmişlerdir. 1923 yılında Vladimir Zworykin, elektronik taramada kullanılan ikonoskop adı verilen aracı geliştirerek Amerika'daki ilk elektronik görüntü aktarımını geliştirmiştir. İlk sürekli televizyon yayını 1936'da İngiltere'de başlamıştır. Bu yayınlar 1939'da II. İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle kesintiye uğramış ve 1945'te yeniden başlamıştır. 1950'lerden sonra renkli televizyon yayınları net bir şekilde alınmıştır. 1954'te ilk ticari televizyon yayını başladı. ABD tarafından başlatılan bu programlara NTSC (Ulusal Televizyon Sistemi Komitesi) adı verilmektedir. Bu sistem dünyanın ilk renkli televizyon sistemi olarak adlandırılmaktadır (Sezgin, 1989: s. 27).

Televizyon kelimesinin manası Yunanca ve Latince kökenlidir. Yunanca "Tele" "geniş", "Vidi" Latince "görmek" anlamına gelir. Sözcüklerin birleşimi "uzaktan görmek" anlamına gelir. Televizyon, gerçek veya kaydedilmemiş sahnelerin geçici olarak görünür görüntüsünün bir elektrik iletişim sistemi aracılığıyla uzaktan üretilmesi yöntemidir (Geyik, 2008: s. 1).

Siyah beyaz ahşap mobilyalarla ya da Full HD nanoteknoloji ile üretilmiş dünyanın en ince görünümüyle televizyon, dünyanın hemen her yerinde dikkat çekmeyi başaran en büyük, en uygun fiyatlı ve en uçtan uca eğlenme aracıdır. Yaklaşık doksan yıldır dünyada. Bazıları için “aptal kutu”, bazıları için ise “en büyük eğitim aracı”dır (Küçükerdoğan, 2009: s. 7).

Televizyon, ilk zamanlarda teknolojinin geliştirdiği ve ortaya çıkardığı en önemli kitle iletişim araçlarından biriydi. İnsanlar, ses ve görüntüyü ayrı ayrı uzak mesafelere iletmeye çalışırken, geliştirdikleri teknoloji ile ses ve görüntüyü birleştiren bir araç bulmuşlardır. Toplamların iletişim, eğitim, eğlence gibi ihtiyaçlarını resim ekleyerek karşılayan bu araç, günümüzde en geniş kitleye sahiptir ve bu nedenle

kendisini en güçlü kitle iletişim aracı olarak kabul ettirmiştir. Televizyon, sesten çok ülkemizde ve dünyada olan şeyleri ve insanları ilgilendiren tüm olayları görüntü vererek, yerinde takip etme olanağı sağlar. Daha etkin kamuoyu oluşturma, meta ve hizmet tanıtımı gibi işlevleri bulunan tv, kişilerin gündelik yaşamlarını etkileme gücüne kavuşmuştur (Geyik, 2008: s. 1). Öte yandan günümüzde daha popüler bir araç ortaya çıkmıştır. İnternet.

Dijital teknolojinin inanılmaz gelişiminin bir sonucu olarak, bu güne kadar alıcısı olan televizyon izleyicisi, bu yetenekli kutu ile etkileşime girerek, şüphesiz herkesin bildiği ve kullandığı onlarca, hatta yüzlerce olasılık sundu. Çok hızlı bir gelişim sağlayan “televizyon” ailemize faydalı bir araç mı ya da evimizin içindeki bomba mı? Yoksa filmleriyle bize hayal kurduran bir dost mu ya da reklamlarıyla bizi tüketmeye sürükleyen bir yaratık mı? (Küçükdoğan, 2009: s. 7).

Global kültür ve bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarının, bilhassa televizyonun tesiri inkar edilemez. Teknolojik ilerlemeler, ulaşım ve iletişim alanında büyük patlamalara yol açmıştır. Kitle hareketleri aynı zamanda kitle iletişim araçları ve toplumları örümcek ağı gibi saran yeni yapılanma biçimleri kültürel değişimleri de beraberinde getirmiştir. Dünya düzeninin yayılması ve toplumlar tarafından kabul görmesi televizyon aracılığıyla gerçekleşmektedir (Küçükdoğan, 2009: s. 203).

2.2. Elektronik Ev

Televizyon ülkemizdeki aileler için çok gerekli bir ev içi aktivite haline gelmiştir. Televizyon alıcısı evin merkezidir. Televizyon bir aile ritüelidir. Televizyon farklı şekillerde de olsa tüm aileyi etkiler. Çoğu zaman, ebeveynlerin gözlem kalıpları, kaçınılmaz olarak, çocuklarının gözlem kalıplarına dönüşür. Televizyon hem bireyleri hem de bir bütün olarak belki ondan fazla aile birimini etkiler. Günümüzde aile kültürünün ciddi bir kısmı tv aracılığıyla öğrenilmektedir. Bu yüzden televizyonun aile üzerindeki yaygın ve bütüncül etkisinden bahsetmek ve etkisini anlamak gerekir (Batmaz ve Aksoy, 1995: s. 4).

Televizyon yaşantımızı ona verdiğimiz önemden daha çok etkiliyor. Hızlıca ve gündelik bir etki olarak değil; ekerek içimizde farklı bir yaşamın kültürünü yaratır; hasatını zaman ve sabrederek bekler. Bu başka bir yaşam, başka kültürlerin yaşamı

değil; Kendimize hayal olarak kurduğumuz bir dünya. Fakat reel değil (Batmaz ve Aksoy, 1995: s. 102).

Televizyon bir nesil için en önemli hizmet haline gelmiştir. Bunun, televizyon şirketlerinin geçici karakterleri aracılığıyla iletilen özel açık amaçlarının yerini alan somut, teknik olarak şartlandırılmış sonuçları vardır. Bununla birlikte, bunun teknoloji de dahil olmak üzere öngörülemeyen sonuçları, bunları kendimiz için kullanma isteği de vardır. Genç köktendinci yeraltı grubunda ve bununla birlikte çokça genç kültürel yeraltı grubunda, medya farkındalığının ve pasifliğinin yaygınlığı ile öngörülebilirliğinin yanı sıra deneyimleme ve test etme arzusu bulunmaktadır (Williams, 2003: s. 110).

Televizyon, bilimsel ve teknik incelemeler sonrasında icat edilmiştir. Mekanik bir iletişim aygıtı olduğundan doğasında bulunan nitelikleri, gerçeklik algımızı dolayısıyla kişiler arası ve dünyayla olan ilişkilerimizi farklılaştırmıştır. Sonrasında tv sadece eğlenme ve iletişim biçimlerinin geçerliliğini ve önemini azaltarak etkilemekle kalmamış; aile yapılarını, kültürel ve sosyal yaşamı da etkilemiş ve öngörülemeyen sorunlar doğurmuştur (Williams, 2003: s. 11).

Televizyon teknolojisi ile diğer kültürel ve sosyal aktivite çeşitlerinin onaylanan türleri arasında karışık bir bağlantı bulunmaktadır. Çoğu kişi esasen televizyonu sever; Gazete, kamu toplantıları, eğitim grupları, stad, reklam panoları vb. öncesinde olan türlerin bir kesişimi ve evrimi olduğu söylenmektedir (Williams, 2003: s. 37).

2.2.1. Görüntü

Hareket eden bir görüntü, hepsi birbirinden değişik olan bir dizi resim hızlıca hareket ettirilerek oluşturulur. Doğrusu tüm bunlar illüzyondur. Saniyede 15 farklı görüntü insan gözünün önünden geçirilirse hareket eden görünüm izlenimi vermez, öte yandan birbirinin devamı görüntüler daha hızlı geçirilirse düzgün ve akıcı bir hareket akışı gözlemlenebilir. Günümüzdeki filmlerin normal projeksiyon hızı saniyede 24 kare, televizyonda saniyede 30 karedir. Fotoğrafın ve hareketli görüntünün temel teorileri 1890'larda kurulmuş olsa da, hareketli görüntüleri seslendirebilmek veya havadan akustik sinyaller gönderebilmek için elektromanyetik alandaki bilgilerin gelişmesi gerekmektedir (Geyik, 2008: s. 3).

İmgenin iletişime tesiri inkar edilemez bir gerçektir ve özellikle sanayi toplumlarında bireyin doğuşuyla meydana gelen kuşatmada görsel iletişim ciddi bir yer tutar. Belki de bu gerçek, çoğu çocuk hekiminin, ebeveynlerinin çocuklarına belli bir yaş seviyesine gelene kadar televizyon izlememesi gerektiği yönündeki uyarısına da dayanmaktadır. Çocukların şaşırtıcı, yıkıcı veya zenginleştirici olabilecek şeylere yetişkinlerden daha yatkın olduğu varsayılır. Bu varsayımın doğru olmama olasılığı vardır. Ancak televizyonun en tutkulu izleyicisi kuşkusuz çocuklardır (Küçükdoğan, 2009: s. 240).

Günümüzde televizyon, popüler kültürün doğrudan insanlara aktarılan bir aracı haline gelmiştir. Televizyon gerçekten yalnızca bir devre, kablo ve cam kutusudur. Kendi içinde çok temizdir, zararı yoktur. Ancak, etkinleştirildiğinde bir bomba haline getirilmiştir. Resimlere verilen reaksiyonlar kişiler arası değişir. Örneğin çocuklar, bir çizgi filme odaklandıkları gibi değilse de, bir haber programı veya şiddet içeren bir film izlerken etkilenebilirler. Reklam yayınlarında, reklama ve müziklerine ilişkin değişen derecelerde ilgi göstermektedirler. Bu etki oyunlarda, sınıflarda veya eşleştirmelerde ortaya çıkmaktadır. Televizyon izlemek için o kadar bilgi gerekmemektedir. Eğitim seviyeniz önemli değildir. Her sosyal ve ekonomik sınıf için görülecek bir şeyler vardır. Televizyon sınıf ve kültür farkı gözetmeksizin tüm kişilere yöneliktir (Küçükdoğan, 2009: s. 167).

2.2.2. Medya Gösterisi

Gösteri akımı son yıllarda çok gelişti. Gösteri, kendine özgü felsefesinden kaynaklı tüm kültürlerle ve sosyal yaşamın çoğu alanına yayılmıştır. Üst düzey teknolojinin spesifik efektleri ile film sektörü her zamankinden daha fazla büyümüş ve sinematografik gösterinin kapsamına ısıltı katmıştır. Gün geçtikçe film, haber, politik tartışmalar, egzersiz, ürün satma yayınları, televizyon tarihinin tekrarları ve izleyicinin getirebileceği her şeyi yayınlayan televizyon istasyonlarının sayısı artmaktadır. Müzik programı radyo, televizyon, CD, DVD, bilgisayar ağları ve devasa konserlerle yankılanmaktadır (Kellner, 2010: s. 8).

Antik Yunanistan'da Olimpiyat Oyunları, tiyatro ve şiir festivalleri, güzel sözler, halk alışverişi, kanlı ve şiddetli savaşlar vardı. Eski tarihin içkisi, halk şölenleri ve festivalleri, muazzam siyasi savaşları, geçit törenleri ve başarılı Sezar ordusunun

anıtlarıyla imparatorluk gösterisi, 2000 yapımı Gladyatör filminde sahnelenmiştir. Alman kültür tarihçisi Johan Huizinga'nın hatırladığı gibi, ortaçağ dönemi de görkemliydi, kendi önem verdikleri eğlenceleri ve eğlence için programları vardı (Kellner, 2010: s. 20).

Erken modern dönemde Machiavelli, prensine topluma daha iyi hizmet etmek ve rehberlik etmek için iyimser gözlük takmasını önerdi. Modern hükümetlerin hükümdarları ile kralları da performanslarını yönetimlerinin ve güçlerinin bir parçası olarak kullandılar. Popüler eğlence tarihinin temeli şovdandır. Harp, din, egzersiz ve kamusal yaşamın diğer alanları, yüzyıllardır bu gösterinin yayılması için verimli bir zemin olmuştur. Yeni multimedya ve bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, medya temsili küreselleşmenin tanımlayıcı özelliklerinden biri haline geldi ve teknolojik manzara hiç şüphesiz en azından gelişmiş kapitalist ülkelerde modern toplumların ve kültürlerin sınırlarını ve gelişimini değiştirdi (Kellner, 2010: s. 20).

2.2.3. Kitle İletişim Araçlarının Etkileri

İlk kitle iletişim araştırmaları, modelleri ve teorilerinin ele aldığı hakim görüş, kitle iletişim araçlarının etkisinin sınırsız değilse de güçlü olduğudur; Dolayısıyla, ilk çalışmanın bulgularında, kitle iletişim araçları sihirli bir güce sahiptir. Bu kuvvet “top etkisi” ve “sıçrama etkisi” gibi terimlerle ifade edilmektedir (Güngör, 2011: s. 74).

Daha önceki çalışmaların argümanlarına göre insanlar bu sihirli kutudan, yani televizyondan çok fazla etkileniyorlar, televizyonda izledikleri bütün şeyleri taklit etmeye başlıyorlar. Bandura'nın sosyal öğrenme yaklaşımına göre kişi, televizyonda şiddet içeren oyuncuları seyrederek agresif davranışları öğrenir. Televizyondaki oyuncuların tepkisini izleyerek özümseyen kişi, yaşamında maruz kaldığına denk bir olayda özümsemediği tepkiyi yansıtacaktır. Çünkü önceden gördüğü ve özümsemediği kadarıyla benzer reaksiyonda bulunan figür kişinin mantığında galip ve güçlüdür. Kişi figürün tepkisini içselleştirir ve gerçek yaşamına aktarır (Sarı ve Kandemir, 2006: s. 110).

1940'lı yıllarda iletişim alanında Lazarsfeld yönetiminde yürütülen iletişim çalışmalarının, en azından işlevselci yaklaşımın etkisi altında, sonraki dönemlerde bu yaklaşımın etkisiyle çok daha güçlü bir şekilde sürdürüldüğü ortaya çıkıyor. O dönemde

uygulanan yaklaşımlarda bireysel etkinin vurgulandığı ve kitle iletişim araçlarının etkisinin kısıtlı olduğu vurgulanmaktadır (Güngör 2011: s. 101).

Etki çalışmaları, iletişimin bilimsel bir disiplin durumuna gelmesi için büyük önem taşımaktadır. Nitekim böyle bir disiplinin ortaya çıkmasının temelini kitle iletişim araçlarının etkilerine yönelik merak olduğu açıktır. Walter Lippman kitabının bir bölümünü gazetelerin kamuoyunu şekillendirmedeki rolüne adadığında, ilgi kitle iletişim araçlarına dönmeye başladı. Lasswell'in 1957'de yayınlanan I. Dünya Savaşı Tekniği Propaganda Tekniği kitabı, iletişim biliminin doğuşunda ilk adım olarak görülebilir. Kitle iletişim araçlarının insanlar üzerinde ne kadar etkili olduğu sorusuna ilk olarak Lippman ve Lasswell'in çalışmalarıyla siyaset çevreleri yanıt bulmaya başladı. Bunun elle tutulur yansıması ise iletişimin etki çalışmalarıdır. Etki çalışmalarının birinci aşamasının neticeleri şüphesiz politikacıları ve diğer ilgilenen tarafları cezbetmiştir; çünkü yapılmış çalışmalarda kitle iletişim araçlarının etkisinin kuvvetli olduğu tespit edilmiştir (Güngör, 2011: s. 102).

Bu çalışmalardan Shannon-Weaver modeli, mesajın alıcılarına etkili bir şekilde ulaşmayı ve bilhassa iletişim araçlarıyla bunu engelleyen problemleri tespit etmeyi amaçlayan bir modeldir. Shannon-Weaver, önceden bilinen, tekrar eden sembollerin anlaşılmasının kolay ve etkili olduğunu, çeşitli yeni sembollerin bilinmemesinin iletişim güçlüklerine ve mesajda etkisizliğe yol açtığını belirtmektedir (İlal, 1989: s. 4-5).

Güngör'ün (2011: s. 100) ifadelerinde olduğu gibi kitle iletişim araçları ile izleyici arasındaki karşılıklı bağımlılık, toplumsal yaşamın diğer faktörlerinin etkisi altında ortaya çıkmakta ve bu dinamiklerin her toplumsal ortamda farklı olması bu gelişmeyi sağlamıştır, söz konusu bağımlılığın değişen yoğunluk derecelerinde. Sonuç olarak, kitle iletişim araçlarının etkisi tüm sosyal çevrede ve tüm seyirciler üzerinde değişen derecelerde ortaya çıkmaktadır.

Ana akım modellerin iletişim ve kitle iletişim süreçlerinin analizi, gönderici, mesaj ve alıcıdan meydana gelen doğrusal bir süreç anlayışına dayanmaktadır. Bu süreci meydana getiren ögeler arasındaki ilişkiler çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Özellikle daha önceki çalışmalara dayanan teoriler, bu süreçteki en ciddi kuvvetin gönderici olduğu fikrine dayanmaktadır. Sonradan yapılan araştırmalarda, alıcının iletileri değerlendirmeye ve manalarını tartışmaya başladığı teoriler geliştirilmiştir (Yaylagül, 2008: s. 38-39). Bununla birlikte, bazı araştırmacılar uyarılma teorisinin

varsayımlarını sorgular ve aşırı televizyon uyarıcı yükünün insanları hiperaktif hale getirmekten ziyade anestezi bir etkiye sahip olduğunu bulurlar. Bu tür heyecanın ana etkisi duyarsızlaşmadır.

2.2.4. Televizyonun Etki Alanı

Gerçekte televizyon görüntü ve sesleriyle ülke insanına hakimdir. Ancak derece ve etki olarak televizyonun olumsuz etkilerinden en çok etkilenen kesimin çocuk ve gençlik olduğu düşünülmektedir. Ancak çocuklar bu durum hakkında bilgisizdirler ve ebeveynlerinin yol göstermelerine ihtiyaç duyarlar. Ülkemizde yetişen gençler de özellikle buna karşılık gelen olumsuz etkilerin farkına varamıyorlar; çünkü bilgilenmek istemiyorlar ve siyasete ve genel kültür konularına kayıtsız kalıyorlar. Sonuç olarak Türkiye'de siyaset ve kültürle ilgilenmeyen bu genç, ortama hemen uyum sağlayan bir "bukalemun" gibidir, sadece dizilerde eğlence içeriği arar ve gördüklerini yaparak uygulamaya çalışır. , taklit edin veya onları televizyonda taklit edin. Televizyon, gençler ve çocuklar için bir eğlence ve lüks öğesi işlevi görmektedir (Küçükdoğan, 2009: s. 32-33).

Çalışmalar Türkiye'de yüz insandan 96'sının tv izlediğini gösteriyor. Öte yandan, televizyon izlemeyen nüfusun %4'ü genellikle çok yaşlı, hasta veya engellidir. Bu grupta azınlık olarak televizyon seyretmeyi reddedenler de vardır (Mete 1999: s. 8).

Ortalama %96'lık geniş bir grupta televizyon izlerken seyretme aralıklarının dağılımı maddelerle belirtilmiştir (Mete 1999: s. 8):

- Sürekli TV seyredenler %31,74
- Çoğunlukla TV seyredenler %36,12
- Bazen TV seyredenler %27,93

Aynı zamanda pek çok sayıda seyirciye erişme olanağı sunan tv programları izleyici için bazı amaçlara hizmet edebilir (Mete 1999: s. 36);

- Eğitim kültürünün seviyesini yükseltmek,
- Havadis ve bilgi alma,
- İyi zaman geçirmek, eğlenmek, dinlenmek.

Gündelik alışverişten egzersize, eğlenceden sağlıkla ilgili konulara kadar yaşamımızdaki birçok farklı beklenti, talep ve özleme karşılık veren TV programları, izleyicileri etkilemekte, seyircilerin alışmışlıklarını ve beklentilerini farklılaştırmaktadır (Mete 1999: s. 37).

Sadece çocuklar değil, çoğu insan televizyonu bir eğlence biçimi olarak görüyor. Sinema, tiyatro gibi klasik sosyal aktivitelerden yavaş yavaş uzaklaşan insanlar, yoğun bir günün ardından koltuğa oturup ayaklarını uzatmak, eğlenmek ve kafa dinlemek isterler (Küçükerdoğan, 2009: 20).

Televizyon nüfuzunu izleyicinin görüntüsünden ve dilinden almaktadır. Televizyonda kullanılan dil sade, basit, muzip ve riyakardır. Televizyon insanların mantığına hitap etmez, kalpleriyle ve duygularıyla konuşur. TV sunucuları seyirciye hitap ederken bir vaiz gibi konuşur, ses değişiklikleri, müzik, öz farkındalık ile seyirciye hitap eder ve hipnotik bir etki yaratır. Televizyon izleyicileri birçok çirkin olayın hem mağduru hem de suç ortağıdır (Sarı ve Kandemir, 2006: s. 103-104).

2.3. Bağımlılık

Dr. Bennett Foddy, "Sizlere keyif verecek her şeye bağımlı olabilirsiniz" diyor. Foddy'ye göre davranışlar kontrol edilemezse, günlük yaşama müdahale edilir, çünkü bu birey bağımlılık geliştirmiştir (Parsons, 2010: s. 37).

Alışmışlığın ana tesellisi belirgin olmasıdır, ani olarak "Şu an ne yapmalıyım?" dediğimizde kararsızlık yaşarız. Günlük hayatımızı çok düşünmeden refleks olarak omurilik seviyesinden alıyoruz; diş fırçalama, tıraş olma, alışveriş yapma, araba kullanma, spor yapma, işe gidip gelme, evi temizleme gibi günlük tekrarlar; beyin, zihnin özgür ya da dinlenme halinde olduğu zamanlar ve onunla birlikte hayatımızı belirleyen önemli alışkanlıklarımız. Öte yandan alışkanlıklarımız da arzularımız gibi baskın ve etkilidir. Kolayca bağımlılık haline gelebilir. Günlük hayatımızı keyifli hale getiren tekrarlar, yerleşik düzenin tanıdık kesinliğini ve vazgeçilmez rahatlığı da beraberinde getiriyor. Kurulan düzen, fazla kontrole ihtiyaç duymadan hayatımızın kontrolünün bizde olduğuna dair bir his oluşturan bir nevi garantidir (Navaro, 2007: s. 173).

Bağımlılık nedir? Kişilere nasıl etki eder? Bağımlılık, tam olarak beyinle ilgili olarak doğal ödül sisteminin çalışmasıdır. Beyinde olan bu sistem, kendimizi yemeye içmeye ve yaşamak için ihtiyacımız olan birtakım temel davranışları benimsemeye sevk eden sinir devresidir (Parsons, 2010: s. 35).

Bağımlılık, zararlı sonuçlarına rağmen, kompulsif arama ve kullanma ile ayırt edilen, kronik ve tekrarlayan bir beyin hastalığıdır (Önder, Demir ve Yirci, 2018). Bu hastalığa zararlı davranışlar eşlik eder. Bağımlılık beyin ve hareketlere tesir etmektedir. Öte yandan tedavisi olan bir hastalık olduğu unutulmamalıdır. Bağımlılığın gelişmesinde ve kullanımın artmasında birden fazla biyolojik ve çevresel faktör etkilidir (Kocaoğlu, 2018). Yalnız bağımlılık süreç sonucunda beliren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bağımlılık gelişmeden önce bireyler birkaç aşama geçirir. Bunlardan ilki deneysel kullanma, ardından sosyal kullanma ve bundan sonra amaca yönelik kullanma ve en sonunda bağımlılık baş göstermektedir (Önder, Demir ve Yirci, 2018). Bu yüzden alkolün ve maddenin kullanılmasının çok geçmeden tespiti pek çok zararlı neticenin gelişmesini engelleyebilmektedir.

Herhangi bir nedenle alışkanlıklarımıza ayak uyduramıyorsa, çok huzursuz ve sinirli oluyorsa, günlük yaşamımız ciddi şekilde bozuluyorsa dikkatli olmalıyız. Bağımlılık sinyalleri. Dolayısıyla bu tekrarlar olmadan yaşamak ve devam etmek imkansızdır. Alışkanlık sinsi bir şekilde bağımlılığa dönüşür ve kontrolsüz bir şekilde değişir. Kontrolümüz altında olduğunu düşündüğümüz alışkanlıklarımız bu sefer bizi kontrol eden bir durum haline gelir. Sigara içmeden düşünemeyiz, içki içmeden neşelenemeyiz, hayatımıza devam edemeyiz, belli bir davranışı tekrarlamadan, böyle bir yere gitmeden ya da herhangi bir kişiyle tat alamayız. Bağımlılık, alışkanlığı yenmiş ve yaşamlarımız üzerindeki kontrolün tahtına oturmuş olur (Navaro, 2007: s. 173-174).

Bağımlılık, alkol, madde ve tütün ürünlerinin olumsuz etkilerine rağmen tüketiminin devam etmesidir. Ancak insanın gösterdiği en temel çaba, yaşamın devamını sağlamaktır. Hayatımızı ve sağlığımızı riske atacak, kendimize zarar verecek durumlardan doğuştan gelen güdülerimiz sayesinde kendimizi uzak tutarız. Aslında hayvanların aksine insanlar uzun zamandır düşünme yetenekleri sayesinde olası zararları fark edebilmiş ve önlem alabilmiştir. Sağlığa zararlı davranışlardan kaçınmak insan doğasının gereğidir ama bağımlılık, bağımlı olunan maddenin davranışlarımıza hakim olması durumudur (Şentürk, 2017).

2.3.1. Bağımlılık ve Bağlılık

Bağımlılık her zaman eşdeğer özelliklerle gelişir (Parsons 2010: s. 39):

- İlgili fiili yineleme; Sürekli daha fazla yapma isteği.
- Bu eylemle ilgili durumu takıntılı bir şekilde aramak.
- Fiili kısıtlayamama.
- Zihinsel ve fiziki yoksunluk belirtileri.
- Mesleki ve sosyal hayatta işlev kaybı.

Bölge şartları önemlidir, sınırlı seçeneklerle yetişenler, bunalım, kaygı vb. problemleri olanlar doğal olarak her çeşit zevke yatkındırlar. Bu da onların durumlarını daha da kötüleştirebilecek bağımlılıklar geliştirmelerine yol açabilir. Beyinde karar verme ve düşünme işlevlerini yerine getiren prefrontal korteks, cinsiyet, yaş ve etnik kökenden etkilenen 13-19 yaş arası gençlerde henüz gelişmemiştir. Bu, "aşırı gençlik fikirleri " hakkındaki hikayelerin yayılmasını izah edebilir (Parsons, 2010: s. 36).

Bağımlılıklar çağımızın en önemli sorunudur. Öte yandan bağımlılık denilince öncelikle kimyasal bağımlılıklar akla gelir ve bağımlılığı madde, alkol ve tütün ürünleri üçgeninin dışında düşünülmez. Ancak bağımlılık çerçevesi yukarıda sayılan maddeleri içermekle birlikte hayatımızda o kadar geniş yer kaplar ki söz konusu maddelerden oluşmaz, paralel anlam ve tehlike taşır. Bağımlılığın genellikle düşünülen kimyasal bağımlılıktan farklı bir başka yönü olan gerçek davranışsal bağımlılık, genellikle kötü bir alışkanlık olarak algılanmaz veya görülmez ve bir hastalık olarak düşünülmez. Kuşkusuz bu durum, bağımlıların negatif kelimelerle etiketlenmesine ve bağımlılığın alışkanlık dışında bir hastalık olarak görülmemesi tedavinin hiçbir şekilde uygulanamamasına yol açmaktadır (Dinç, 2010: s. 7-8).

Bağlanma ve bağımlılık, şüphesiz örtüşen hislerdir. Bağlılık samimiyet, sevgi ve şefkati içerdiğinde, bağımlılığın sürekliliğini sağlamak için farkında bile olmadan temelinde sinsice gömülü olan bir garanti, sinsî tutkular ve alışkanlıklardır. Hayatlarımızı süreklilik içinde dönüştürdükçe ve örgütledikçe, tekrar yoluyla edindiğimiz güvenlik ve değişmezlik duygusu kolaylıkla bir alışkanlık ve zamanla bir bağımlılık haline gelebilir (Navaro, 2007: s. 71).

Bağlanma ilişkilerinde zamanla bağımlılık duygularının gelişmesi kaçınılmazdır. Bağıllık ve bağımlılık arasındaki en belirgin ayırım, bireysel özgürlüğün varlığı veya yokluğudur. Birine bağıllık geliştirebilirsiniz, öte yandan bu durum, bağılı olduğumuz birey veya nesne orada olmadığında bile hayatımızda özgürce ilerlememizi engellemiyorsa, o zaman bağıllığın tanımı bu olabilir. Öte yandan, bağlandığımız kişi veya nesne yakın ve ulaşılabilir bir yerdeyse, hayatımızı önemli ölçüde engelliyor ya da kısıtlıyorsa ve istemeden, kontrolsüz bir şekilde çaresiz ve mutsuz hissediyorsak, bu, bağımlılığın içimizde yerleşik bir zorunluluk olduğu anlamına gelir (Navaro, 2007: s. 71-72).

2.3.2. Medya Bağımlılığı

Kişiler, sosyal ve bireysel gerçeklikleriyle uyumlu hale getirerek kendi medya sistemlerini yaratırlar. Mevcut alternatifler arasında kitle iletişim araçları, kitap, dergi, bülten, broşür vb. bulunmaktadır. Medya alternatiflerini seçen kişiler, neye bağımlılık geliştireceklerini de belirlerler. Diyelimki, gazete ve tv haberlerinin üretimindeki vakit farklılığı, gazete haberlerini gün aşırı veya akşam baskısında olumluya yakın bir bildiriyle almamız, televizyonun haberleri olay yerinden veya stüdyodan canlı olarak vermesi, aynı zamanda, bireysel medya tercihlerini ve bağımlılıklarını da oluşturur. Bu varyasyon, güncel veya ivedi bilgi alınması gereken kriz hususlarında gazete ve dergi kullanımını ciddi ölçüde sınırlandırmaktadır (Işık, 2009: s. 39-40).

Bu sebeple insanların oluşturduğu medya düzenekleri de farklılaşmaktadır. Çünkü birbirlerinden ayrı amaçları ve ilgi alanları vardır; ancak bununla birlikte çeşitli medya aygıtlarının kurumsal, kapsam ve teknolojik nitelikleri bireysel tercihleri sınırlandırmakta ve bununla ilgili kısıtlamalar seçilen medya düzeneklerinde benzerliklere sebep olmaktadır. İnsanlar bireysel hedeflerinde farklılık gösterse de, aynı kişisel hedeflerin bazılarını paylaşma eğiliminde olabilirler, bu da medya sistemleri arasındaki benzerlikleri daha da artırır. Örneğin, bazı insanlar neler olup bittiğini bilmesi gereken “haber manyağı”dır, ancak diğerleri için uyandıklarında veya kısa bir sürede neler olduğunu bilmek kafidir. Aynı zamanda, iki insan türü de etraflarını anlamaya çalışır ve bu sebeple film, video kaydedici/oyuncu ve CD'lerin aksine gazete, televizyon veya radyo gibi haberleşme aygıtlarından herhangi birinden yararlanmak zorundadır. Amerikalıların %70'den fazlasının vatandaşları ilgilendiren haberlerin çoğunu televizyondan aldığını söylemesi, küçümsenmemesi gereken bir benzerliği, en

azından insanların medya sistemlerinin bu kapasitesini de göstermektedir (Işık, 2009: 40).

Yeni medyanın ortaya çıkışı ve teknolojik gelişmeler (bugünkü internet gibi) medya kullanımında her zaman geniş kapsamlı değişiklikleri beraberinde getirir. Bu değişikliklerin medya endüstrisi, teknoloji üreticileri, kullanıcılar ve diğerleri üzerinde derin bir etkisi vardır. Bireysel medyanın kullanımı değişmese bile, başkalarının kullanımlarındaki değişikliklerden etkilenmesi mümkündür. Milyonlarca insan aynı anda aynı etkinliğe katıldığı için bireysel medya kullanımları asla benzersiz değildir. Medyanın bu genel aynı anda izlenilmesi çoktan beridir araştırmacıların dikkatini çekmiştir (Çakır ve Çakır, 2010: s. 20).

Bağımlı olmak, medya kullanımının ihtiyaçları ve güdülerıyla ilgilidir. Bağımlılık, bireyin gönüllü olarak belirgin iletileri araması veya ibadet ediyormuş gibi medyayı kullanması durumunda meydana çıkar. Bağımlılık sabit olmayan, devamlı olan bir kavramdır, çünkü medya veya içindekilere farklı şekilde bağımlı olabilirsiniz. Bağımlılık, çevresel ve kişisel özelliklerin bir sonucudur. Kişinin kaynaklarının yetersiz olduğu (asosyal kişiler gibi) ve toplumsallaşma aracının gerçekleştirdiği hakimiyetin fazla olduğu (güvenli toplumsallaşma gibi) durumlarda televizyon gibi bir sosyalleşme aracına bağımlılık daha fazladır. Öte yandan, kişinin kullanabileceği kaynaklar yüksek olduğunda ve sosyalleşme aracının gerçekleştirdiği kontrol düşük olduğunda (örneğin çoğulcu sosyalleşme) sosyalleşme aracına bağımlılık en düşük düzeyde olacaktır (Çakır ve Çakır, 2010: s. 20).

2.3.3. Televizyon Bağımlılığı

TV bağımlılığı, belirli bir TV içeriğine bağımlılık değildir. Pazartesi gecesi herkesin en sevdiği dizi veya futbol programı vardır. TV bağımlılığı, içerik hakkında endişelenmeden bir araç olarak TV'ye bağlanmaktan ibarettir. Varsayımlara göre televizyondaki yayınlar kişilerin o yayını seyretmeye ve sandığımızdan daha uzun süre izlemeye devam etmeye zorlamaktadır (Çakır ve Çakır, 2010: s. 135).

Reel hayat televizyon ekranında görüntü ve seslerle sunulur; Gerçeklerin kanıtı. Bu tür programların en iyi örneği “realite şovları”dır. Bu gösterilerde şiddetin başka bir boyutu tekrar tekrar gösteriliyor ve eleştiriliyor. Amerika'da bir seri katilin kurbanları nasıl öldürdüğünü tüm detaylarıyla gösteren "Reality show" programları Türkiye'de de

büyük bir izleyici kitlesi buluyor. Bu gösterilerin işleyişi, izleyiciyi görüntüler aracılığıyla birbirine bağlamak, duygularına hitap etmek ve onları şaşırtmak, şok etmektir. Seyircilerin farklı duyguları tatmasını sağlar (Küçükdoğan, 2009: s. 24).

Fazla televizyonu olan, seri tv yayını ve magazin programı seyreden asosyal kişiler; Dostluk, kurtuluş, can sıkıntısı giderme, günlük aktivite ve sosyal dürtü motivasyonu yoluyla doyum elde ettiklerinde ve aşırı TV izlemekten zevk aldıklarında TV bağımlılığı ortaya çıkmaktadır (Çakır ve Çakır, 2010: s. 207).

Amerikan Psikiyatri Derneği'nin ölçütlerine göre; Madde bağımlılarının birçok özelliği yoğun izleyen kişilerde görülebildiği için bu kişiler “bağımlı” olarak nitelendirilebilir. Tolerans; Aynı etkiyi sağlayabilmek için maddenin miktarını arttırmak. Maddeye ulaşılamadığında kişinin içe kapanmış, gergin, huzursuz, sıkıntılı hissetmesi. Maddeyi, planlanandan daha uzun süre ve sık kullanmak. Madde kullanmayı, azaltma ya da bırakma konusunda başarısız girişimler. Maddenin bulunması, kullanılması ve bırakılması için çok vakit sarfedilmesi. Mesleki, ailesel, eğitim gibi işlevleri aksatmak. Zararlı sonuçları olsa bile madde kullanımını tekrarlamak (Dicle, 2020).

Uzman psikolog Aslı Akkan; Problemlerini sıklıkla bilinçsizce çözen ve model alma gereksinimlerini karşılamak için televizyonu kullanmak isteyen kişilerin, genel olarak bağımlı bir kişilik örüntüsüne sahip olduklarını belirtmiştir. Televizyondaki eğlence programları ile bireyin yaşamına yeni bir sosyal yapı hatta psikolojik durum kattığını söylüyor. Uzman psikolog Aslı Akkan, bu tür yayınları seyretmenin alışkanlıktan sonra bağımlılık haline dönüştüğünü vurguluyor ve bu süreci şu şekilde değerlendiriyor: "Eğlenme" adı altında müzik, dans ve drama yarışmaları gibi programlar öncelikle gençlere yöneliktir ve kazanımlar sağlar. Kolay şöhret ve kısa sürede finansal kazanç gibi vaatlerle; Bir anlamda insanları çaba ve beceriyle elde edilebilecek başarıları şans oyunları ile değiştirmeye teşvik eder. Abartı yoluyla hayal kırıklığı ile oluşturulan bu acılı atmosfer, olası bir “kaybetme” sahnesi sonucunda seyircide depresif belirtilere bile neden olabilir. İzleyici bir yandan ekrandaki kişinin acısıyla kendi sorunlarını yapay olarak değiştirerek belirli müddet kendilerini teselli etmektedir.” (Akkan, 2021).

Ancak hayatı yeniden şekillendiren teknolojinin dönüştürdüğü benlik, teknolojinin esiri olma konusunda da ciddi bir risk altındadır. Hayatlarının ilk

dönemlerinde teknolojik aletlere daha az maruz kalan yetişkinler için bu durumu kontrol altına almak daha kolay iken, teknoloji aletlerini çok sık gören günümüz çocukları ve ergenleri için bu durumu kontrol altına almak oldukça zordur. Sağlıklı bir ilişki kurmak için teknik cihazlarla iletişim kurarlar çünkü gözlerini açar açmaz her durumda en yakın aile üyelerinden biri olarak görürler (Dinç, 2010).

Gerçek hayattaki samimiyetin bulunamadığı ve en düşük insan değeri kriterlerine bile uyulmasının güçleştiği teknolojik aletlerle arkadaşlığın sonucunda teknoloji bağımlılığına dönüşmesinin önüne geçilemeyecektir. Öte yandan, biyolojik, psikolojik, sosyal ve zihinsel gelişimlerinde geçim kaynaklarını kazanmaya başlayan çocuklar, günümüzde çocuklarının teknoloji bağımlısı olmamaları ve gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamaları için teknolojik mekanizmalar hakkında dikkatle düşünülmesi gereken olumsuz sonuçların ve tehlikelerin başında gelmektedir (Dinç, 2010: 10).

2.4. Saldırganlık

Saldırganlık geçmişten günümüze insan yaşamının her alanına nüfuz etmiş ve insan doğasının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmiştir (Hogg ve Vaughan, 2007). Genellikle saldırgan dürtülerin doğuştan geldiği kabul edilir, ancak olumsuz çevresel tutumlar, gereksiz engellemeler ve dışsal saldırgan davranışlar, bireyde saldırganlığı tetikleyebilir ve zamanla saldırgan dürtüleri artırabilir (Bammel, 1992).

Saldırganlık (saldırganlık) kelimesi Latince'de “tek yönde hareket” olarak tanımlanmaktadır (Kılınç ve Murat, 2012). Kısıtlama ve öfke saldırganlığa neden olan faktörlerdir (Karaca, 2015). Kasıtlı olarak fiziksel veya sözlü acı vermek saldırganlık olarak tanımlanmaktadır (Aronson ve ark., 2012). Fromm (1995) saldırganlığı savunmacı ve yıkıcı saldırganlık olarak ikiye ayırmıştır. Rekabetçilik, bir başkasının veya bir kişinin zarar görmesine, yok olmasına veya yenilgisine neden olan, başkalarına veya bazı durumlarda kendine verilen öfke veya düşmanlık duygularının yönlendirdiği davranış olarak tanımlanmaktadır (Hermann, 2019). Gross (1998) ise; duygu düzenleme; Bilinçli ya da bilinçsiz olarak yapılandırılabilen, dışarıdan ya da içsel süreçler içinde gözlemlenebilen gönüllü ya da otomatik duygu-durum düzenlemesidir. (Gross, 2002 akt. Duy ve Yıldız, 2014).

Saldırganlık, çok fazla alt başlığı ve tanımı olan bir kavramdır. Bu nedenle saldırganlık kavramıyla ilgili çok fazla görüş bulunmaktadır. Saldırganlık, bir yandan her şekilde olmaması gereken bir davranışken bir yandan da hayatımız için önemli olan bir durum olarak görülebilmektedir. Doğuştan mı yoksa sonradan öğrenilen bir davranış mı günümüzde de tartışılmaktadır.

Saldırganlığa neden olan faktörlerden bir veya birkaçına bakılarak çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları; Saldırganlık, başkalarını incitmek için duyulan içsel bir istek, insanlara veya mala zarar veren davranışlardır diyebiliriz (Güney, 2012). Bazen bireysel söylemleri veya eylemleri içeren bir olgu olarak, bazen de milyonlarca insanın katıldığı savaşlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Tuzgöl, 2000).

Saldırganlığın birçok tanımı vardır. Saldırganlık, en basit tanımıyla, başkalarına zarar veren her türlü davranış olarak kabul edilmektedir. Ancak bu tanım niyeti veya niyet faktörünü göz ardı etmektedir. Başka bir deyişle, başkalarına zarar vermeyi amaçlayan herhangi bir davranış, yönlendirildiği kişiye gerçekten zarar vermezse bu tanımın kapsamına girmez. Öte yandan, bir kişinin tedavi sırasında istemeden başkalarına zarar vermesi mümkündür. Böyle bir durumda ve yukarıdaki saldırganlık tanımına göre bu davranış kasıtlı olmasa bile saldırganlık olarak kabul edilir (Taylor, Peplau ve Sears, 2006, s. 406-407).

Aslında psikologlar ve özellikle Freud, saldırganlığın iki ana yönü olduğunu vurgular. Bu:

- İnsan refahı, güvenliği ve mutluluğuna yönelik tehditlere karşı bir savunma mekanizması olarak kullanılan normal ve yapıcı taraf.
- İnsanları ve çevreyi yok etmeye, saldırganlığa ve sabote etmeye yönelik bir silah, bilinçli veya bilinçsiz olarak kullanılan yanlış ve yıkıcı taraftır.

Suçluları ve hırsızları cezalandırmak, saldırganlığın normal ve yapıcı yönüne bir örnek olarak görülebilir. Bu ceza bir tür saldırganlık içerse de çevresine ve topluma tehdit oluşturan kişileri caydırmak için olmazsa olmaz bir cezadır. Bu durumda saldırganlığın insanları ve mallarını korumanın bir yolu olduğu söylenebilir.

Öte yandan doğada görüldüğü gibi birçok canlı hayatta kalabilmek, var olan tehditlere karşı uyarılmak, kendini korumak, hayatta kalabilmek ve türünü devam ettirebilmek için saldırgan davranışlar sergileyebilmektedir (Soykan, 2003, s. 21).

Saldırganlık her zaman olumsuz olarak algılanmamalıdır. İnsanların temel ihtiyaçlarını gidermek için muhtaç oldukları bireylere öfke hissetmeleri ve saldırgan davranışları ortak bir durum sayılabilir. Bu özellikle çocuklukta belirgindir, örneğin aile otoritesine isyan eden ve çevresini kuşatan çocuk saldırgan olarak kabul edilir, ancak psikolojik olarak kişilik gelişiminin dengeli ve sağlam olması için gerekli olan bağımsızlık ihtiyacının ortaya çıkışını yansıtır (Ay, 2017).

Türk Dil Kurumu da saldırganlığı tanımlarken aynı yolu izlemiştir. Bu kuruma göre saldırganlık, kişinin kendi düşünce ve davranışlarını dış dirence karşı zorlama girişimidir (TDK Türk Dil Kurumu, 2021). Bu anlamda saldırganlık biyolojik hayattaki en ilkel davranış şeklidir ve çocuklukta başlayan aynı zamanda yaşam boyu devam eden bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişi ürkütüğünde, hayal kırıklığına uğradığında ve engellemeye karşılaştığında, duruma karşı koymak için başkalarına zarar verebilir (Bay-Hinitz, 2001).

Benzer bir bağlamda, Buss (1961), tüm saldırgan tepkilerin iki özelliği olduğuna işaret eder. Bu; Tehlikeli bir uyaran ve kişilerarası bir durumun oluşumudur. Bu nedenle başka bir canlıya yönelik saldırganlık tehlikeli bir dürtü ile tepki verir (Ülken, 2015).

Saldırganlığın en ayrıntılı tanımı Mustonen ve Pulkinen'den (1991) gelmektedir. Bu tanıma göre saldırganlık, bir kişinin başka bir kişiye, kendisine, bir hayvana veya cansız bir şeye, kazara veya iyi niyetle fiziksel veya zihinsel zarar verebilecek herhangi bir eylemidir. İşte bu noktada insan ve hayvan saldırganlığı arasındaki fark ortaya çıkmaktadır (Kılıçarslan ve Atıcı, 2010).

Bireyin yapısından kaynaklanan birçok içsel ve dışsal faktör tarafından tetiklenebilir. İçsel faktörler; kıskançlık, üzüntü denilebilirken, dışsal faktörler; fiziksel incinme, tartışma diyebiliriz (Karakaş, 2018). Deptula ve Cohen (2004) saldırganlığı, genel olarak başka bir kişiye/kişilere zarar vermeyi veya zarar vermeyi amaçlayan davranış olarak tanımlamaktadır. Saldırganlığın başkaları tarafından gözlenebilen açık bir davranış olduğunu ve bazı saldırgan davranışlar kişinin yaşı, cinsiyeti ve kişilik özelliklerine göre normal ve beklenen bir davranış olarak kabul edilirken, saldırganlığın anormal ve uygunsuz davranış olduğunu açıklamıştır (Moeller, 2001). Aydoğmuş (2003) saldırganlığı doğuştan gelen bir dürtü olarak tanımlar. Ersanlı (2005) saldırganlık, insanların haklarını koruma ve diğerlerini incitme eğilimi şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca saldırganlık bir savunma olarak da kullanılabilir (Köroğlu,

2013). Bazı araştırmacılar, genetik, endokrin sistem ve merkezi sinir sisteminin saldırganlığa neden olmada rol oynadığını bulmuşlardır (Goldstein ve Carr, 1981).

Saldırganlık, bazen birbirinin yerine kullanılsa da şiddetten farklıdır. Şiddet davranışı saldırgan eğilimler olarak sınıflandırılabilir. Bununla birlikte, şiddet içeren davranış, genellikle geri döndürülemez ve kalıcı izler bırakan saldırgan eğilimlerin en uç noktasını temsil etmektedir. Başka bir deyişle, şiddet terimi fiziksel saldırganlıkla sınırlı olma eğilimindedir. Saldırganlık şiddet içermeyen şekillerde de kendini gösterebilir (Yasankul, 2007, s. 11). Başkalarına zarar verme niyetiyle yapılan davranış, saldırganlık olarak adlandırılır. Saldırganlık yüksek dozda şiddet ve fiziksel zarar içerdiğinde şiddet denilmektedir (Kesebir, 2016, s. 146).

Şiddeti tam olarak tanımlamak kolay değildir. Şiddet davranışı sadece fiziksel şiddeti içermez; Buna, sözlü ve psikolojik taciz gibi davranışlar yoluyla birine kasıtlı olarak rahatsızlık vermek veya fiziksel zarar vermek de dahildir. Hayatta bir kez bile olsa, çakı, bıçak ve jilet gibi ateşli silah dışında silah veya herhangi bir kesici alet taşımak da şiddet içeren davranış olarak kabul edilmelidir. Şiddet olarak bilinen eylemler arasında öfke nöbetleri, darp, itme, yaralama, kavga etme, tehdit etme veya başkalarına dokunmaya çabalama, hayvanlara yönelik gaddarlık, yaralama yer alır (Ögel, Tarı, Eke, 2006, s. 9-10).

Başka bir deyişle, şiddet, saldırganlığın en sert şeklidir. Kişiye veya onun eşyasına kasten, fiziki olarak ve bir araç kullanıp ciddi bir şekilde yaralaması ya da darp etmesi olarak tanımlanabilir (Olweus, 1999; akt. Pişkin, 2002). Meşru müdafaa ve başkalarını koruma amaçlı saldırganlık bu saldırganlıktan farklıdır.

Şiddetin tanımı çok yaygın olduğunun göstergesidir: "sertlik, sert ve kaba muamele, bedene zorlama, bedensel zarar verme, kişisel şiddetin kişisel özgürlüğünü kısıtlama, kişisel özgürlüğü kısıtlama, bedeni kısıtlama, neden olma, başarıyı engelleme, gereksiz kısıtlama." Doğal süreçler ve alışkanlıklar". Şiddetin yol açtığı (kişisel ya da toplumsal) tahribat, tarihte örneklerini gördüğümüz gibi bazen 'yıkım'a yol açabilmektedir (Atman, 2003, s. 333).

Şiddeti, yaygın olarak anlaşıldığı şekliyle "fiziksel zarar" terimleriyle basitçe açıklamak yeterli değildir. Manevi anlamda bireysel ya da toplumsal boyutta değişen ve hatta kalıcı etkileri olabilir. Şiddet biçimlerine bakıldığında fiziksel, duygusal-

psikolojik, sözel, cinsel, ekonomik ve daha birçok davranış şiddet biçimleri olarak görmekteyiz. Kapsamlı bir sınıflama ile; Kendisine yönelik şiddet, şahıslar arasındaki şiddet (aile içi şiddet), organize şiddet (savaşlar) şiddet biçimlerini oluşturur (Atman, 2003, s. 333).

Kısacası şiddet ve saldırganlık arasındaki farkı incelersek şiddet, saldırganlığın davranışa yansıması olarak açıklanabilir ve saldırganlık altında gerçekleşir (Yavuz Gümüş, 2011, s. 10).

2.5. Salırganlık Nedenleri

Fiziksel, sözel veya dolaylı olarak başkalarına zarar vermeyi hedefleyen eylemler saldırganlık olarak adlandırılabilir (Seven, 2010). Salırganlığa neden olan faktörler tek başına hareket edebilirken, bir veya birden fazla faktör aynı anda hareket ederek saldırgan davranış ortaya çıkarabilir (Güngör, 1989). Salırgan davranışın sadece doğuştan gelen faktörlere bağılı olmadığı, öğrenmenin salırganlık üzerinde ciddi etkileri olduğu bulunmuştur. Kalıtsal bir salırgan davranış da bir dürtü olarak gelir. Bu dürtünün beynimizdeki hipotalamusun belirli bir bölümünden kaynaklandığı ortaya çıkıyor (Yavuzer, 2011). Salırganlığın ortaya çıkmasında duygusal boyutlar da (ketleme, öfke vb.) önemli rol oynamaktadır (Gökbüzoğlu, 2008). Salırganlığa dayalı; Benliğin bir parçası haline gelen ailesel ölçütlerin, iç kontrolün zayıflığı ve vicdan gelişiminin olmaması olduğu bulunmuştur (Yıldırım, 1998). Bireyi nesneye veya kişiye karşı engel olan salırganlık, kimi zaman mevcut gidişata uymasına kimi zaman da uyumsuzluk yaratabilmektedir. Engel olan insan veya durum kontrolümüz dışında olduğunda, engelleme sonucunda beliren öfke yön değiştirir ve gücümüze eş kişi veya nesnelere yönelir (Gökbüzoğlu, 2008).

Rahatsızlık, sakatlık, intikam ve rekabet, salırganlığı etkileyen faktörler olarak tanımlanmıştır (Sears ve diğerleri, 2016). Başka bir çalışmada, salırganlığın nedenleri; Durumsal faktörler kişilik, dürtü ve kalıtım olarak sınıflandırılmıştır (Flannery, 1997). Salırganlığı öne çıkaran sebeplerden biri de istediğiniz şeylerin yolunda gitmemesi ya da engelleniyor olmasıdır (Cüceloğlu, 2016). Yıldız ve Erci (2011); Aşırı baskıcı ve otoriter davranışlarla, kararsız ve tutarsız ebeveyn davranışlarıyla büyüyen çocuklarda salırgan davranışın daha yaygın olduğunu belirtmiştir. Salırgan davranış ve güç kullanımı, diğer birçok özellik gibi, insanlarla ilgili hemen hemen her şeyden etkilenir.

Bu bağlamda değişen doğanın fiziksel ve çevresel koşullarının insanları fiziksel ve zihinsel olarak etkilediği tespit edilmiştir (Balcıoğlu, 2001).

2.6. Saldırganlık Türleri

Saldırganlıkla ilgili kaynak araştırması tamamlandığında saldırganlık kavramı; fiziksel, sözel, sembolik, duygusal, cinsel, politik, yapıcı-yaratıcı, yıkıcı, amaca yönelik-amaçsız ve araçsal olarak sınıflandırılmaktadır (Önder ve Dilbaz, 1994; Ünsal, 1996). Saldırganlık tanımları incelendiğinde birçok farklı tanımın yapıldığı ortaya çıktı. Araştırmalar, aynı koşullardaki bireylerin aynı olaylara karşı farklı tür ve derecelerde saldırganlık sergilediklerini gözlemlemiştir (Fromm, 1993). Saldırganlık üzerine yapılan araştırmalara göre, değişik araştırmacılar tarafından ortaya çıkarılan değişik saldırganlık biçimleri vardır. Bu tiplerin ekseriyetle fiziksel ve psikolojik, aktif ve pasif, dolaylı, düşmanca, öz-yönelimli, özgecil ve sosyal bir rol olarak izin verilen saldırganlık olduğu bulunmuştur (Hasta ve Güler, 2013). Saldırganlık bir davranış biçimi olarak bakıldığında bazen içgüdüsel görünür (Eroğlu, 2009). Başka bir yaklaşımda saldırganlık, düşmanca ve araçsal saldırganlık olmak üzere iki kategoride incelenir. Bir amaca ulaşmak için zararlı davranış kullanıldığında araçsal saldırganlık; başka bir kişiyi öfkeyle incitmek amaçlandığında düşmanca saldırganlık olarak adlandırılır (Dilekmen vd., 2011).

Saldırganlık ilk olarak 1941 yılında Rosenzweig tarafından iki tür saldırganlık olduğu vurgulanarak sınıflandırıldı. Bu sınıflandırmayı olumlu ya da yapıcıya karşı hayal kırıklığı ve olumsuz ya da yıkıcı olarak açıkladı. Olumlu ya da yapıcı tipi kişinin ihtiyaçlarını karşılama şeklinde açıklarken, olumsuz ya da yıkıcı tipi ise ego savunmasına yönelik antisosyal bir eylem olarak açıklamaktadır (Aytekin, 2015). Saldırgan davranışları ilk kategorize eden Buss oldu. Buss'a göre saldırganlık sözlü-fiziksel, aktif-pasif ve doğrudan-dolaylı olmak üzere üçe ayrılır. Mantell ayrıca saldırganlığı gizli, aleni ve riskli davranış olarak üç şekilde açıklamaktadır (Özdevecioğlu, 2003). Balcıoğlu ve Özdemir (2012) fiziksel ya da sözel saldırganlık, aktif ya da pasif saldırganlık ve doğrudan ya da dolaylı saldırganlık olmak üzere üç boyutta sınıflandırıldıklarını belirtmişlerdir.

Gülay (2008) saldırganlık; saldırganlığın çalışma biçimine, amacına ve saldırganlığın altında yatan nedenlere göre gruplandırılarak çeşitlenmiştir. Diğer bireye

zarar verme düşüncesiyle fiili eyleme dönüşen saldırganlık türü olan aktif saldırganlık ve saldırganlığın diğer türü olan pasif saldırganlık, bu düşünceyi eyleme geçirmez, yani kişiye zarar verir. Aktif saldırganlıkta; Saldırgan kişi, saldırganlığa maruz kalan kişiye zarar vermek amacıyla ölçülebilir somut bir eylem gerçekleştirirken, pasif saldırgan davranışta saldırgan kişi, diğer insanlara karşı hiçbir eylemde bulunmaz ve hoşgörülü olur. Pasif saldırgan davranışta bireyler, geçerli yasalar, spor kuralları ve rakibe zarar verebileceği düşüncesi nedeniyle herhangi bir saldırgan davranıştan kaçınırlar (Cox, 1985). Saldırganlığın bir başka sınıflandırmasında Dodge ve Coi'nin araştırmalarının saldırgan (reaktif) ve proaktif olmak üzere iki gruba ayırdığı görülebilir. Kişinin tehdit edici bir durum karşısında kendini korumak için gösterdiği saldırganlık aktif saldırganlık olarak kabul edilir. Öte yandan, baskın olma ya da tehdit oluşturmeyen diğer bireyleri incitme nedenleriyle gösterilen saldırganlık ise proaktif saldırganlıktır (Çelik ve Otrar, 2009).

2.7. Saldırganlık Yaklaşımları (Kuramları)

İnsan doğası olan saldırganlık, insanların günlük yaşamlarında çeşitli nedenlerle sergiledikleri davranış biçimlerinden biridir. Şiddetin artması nedeniyle günümüz toplumunda önemli olan saldırganlık, son yıllarda bilim insanları tarafından daha aktif bir biçimde incelenen sosyal bir soruna dönüşmüştür (Çobanoğlu, 1993).

Saldırganlığa bir sorun olarak bakarsak, saldırgan davranış sorununu, arkasındaki nedenleri bilerek çözmeye çalışabiliriz. Bu bağlamda saldırganlığı, köklerine ve temel kaynaklarına nasıl ulaşılacağını açıklamaya çalışan birçok teori ortaya çıkmıştır. Bu teoriler açıklamalarında farklılık gösterdi. Bazıları saldırganlığı insan doğasının doğal bir parçası ve doğuştan gelen (içgüdüsel) bir davranış olarak görürken, bazıları saldırganlığı dış çevreden edinilen bir davranış (öğrenme) olarak değerlendirmiştir.

2.7.1. İçgüdü Yaklaşımı

Çatışma ve savaşa eğilimlidirler, doğuştan gelen bir savaşıma ve başkalarına zarar verme eğilimi vardır. Saldırganlık bu nedenle dikkate alınması gereken doğal bir içgüdüdür (Tülüce, 2017). Öfkenin hayatta kalmak için saldırgan içgüdüleri yansıttığını belirtmektedir (Spielberger ve Reheiser, 2009). Bu teoriye göre saldırganlık, açlık ve susuzluk gibi doğal bir dürtüdür. Bunu akılda tutarak, insanların biyolojik olarak

saldırganlık için programlandığına inanılmaktadır. Bu yargının oluşturulmasında, diğer türlerle ortak olarak esasen saldırgan davranışlar gözlenir (Baron, 1987). Freud, McDougall ve Lorenz gibi bilim adamları, insanlarda doğuştan itibaren saldırgan dürtülerin veya içgüdülerin mevcut olduğunu öne sürmüşlerdir. İnsanlar kendilerini aç, susuz veya cinsel olarak uyarılmış hissedebilir ve ayrıca saldırgan olabilirler (Sprinthall, C., Sprinthall, A., 1977). Freud'a göre, davranışlarımızın çoğu içgüdüler, çoğunlukla cinsel içgüdüler tarafından yönlendirilir. Freud'a göre içgüdü, ruhsal enerji olarak tanımlanır (Cansever, 1985). İnsanlarda bir saldırganlık enerjisi olduğunu, bu enerjinin birikebileceğini, yıkıcı bir niteliğe sahip olduğunu ve kontrol edilmesinin zor olduğunu bulmuştur. Ona göre saldırganlık ortadan kalkmaz ancak farklı şekillerde boşalabilir ve şiddeti azalabilir (Köksal, 1991).

Lorenz'e göre saldırganlık doğuştan gelir. Ancak saldırganlık türlere hizmet eder. Türlerin hayatta kalmasına ve korunmasına yardımcı olmayı amaçlar. Bu şekilde türün en güçlü ve sağlıklı lideri seçilir ve gelecek nesillere daha fazla kaynak bırakılır. Türlerin yaşam alanlarında bir hiyerarşi kurulur ve en uygun olan bu hiyerarşinin en üstünde yer alır. Kabul edilebilir saldırganlık ve kabul edilemez saldırganlık vardır. Bunlar arasında kabul edilebilir saldırganlık spor, kabul edilemez saldırganlık ise savaş olarak gösterilebilir (Tiryaki, 2000). Saldırganlık kaybolmaz ve zaman zaman istemsiz olabilir (İkizler, 1993). Baron ve Byrne (1987), içgüdü kuramının saldırganlığı doğuştan gelen saldırgan bir içgüdüyle açıklamaya çalıştığını belirtir. Bu teoriye göre saldırgan tutumların oluşmasına neden olan içgüdü ya da dürtüdür (Çetinkaya, 1991). Saldırganlığı içgüdülerle açıklamak basitçe bu tutumu kişilerarası ilişkilerde sorunlu görmek anlamına geldiğinden, bu teori özellikle sosyal öğrenme teorisyenleri tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmiştir (Dağ ve diğerleri, 2005). Güner (1995), içgüdü kuramının saldırganlığı açıklayan en eski kuramlardan biri olduğunu belirtmektedir.

2.7.2. Biyolojik Yaklaşım

Biyolojik yaklaşım, insan saldırganlığının organizmadaki belirli yapılardan kaynaklanıp kaynaklanmadığını inceler. Biyolojik yaklaşım, insanların psikolojik durumlarından ziyade biyolojik yapıları hakkında açıklamalar ve varsayımlar önerir (Fromm, 1993). Saldırganlığın nedenlerini organizmadaki, özellikle merkezi sinir sistemindeki işlev bozukluklarına bağlarlar (Efilti, 2006). Biyolojik teori, insan organizmasının saldırganlığın temeli olduğunu varsayar. Bu noktada araştırmacılar

çeşitli yönlerden sonuç çıkarmaya çalışmış, insan ve hayvan organizmaları üzerinde çalışmış, testosteron hormonu, kromozomlar ve beyin gibi organları incelemiş, temel ögenin ne olabileceği üzerinde durmuşlardır. Bu çalışmalar yoğun bir şekilde testosteron hormonu üzerinde durmuş ve Y kromozomunun saldırganlığı artırdığı fikrini benimsemiştir. Araştırma sırasında mevcut görüşün yanlış olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir başka çalışmada erkek deneklerden oluşturulan insan ve hayvan örneklerine östrojen hormonu verilmiş ve bu deneklerde saldırganlığın azalmadığı bulunmuştur. Konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalarda, saldırgan davranışların ana kaynağının beyin olduğunu bulmuşlardır. Başka bir beyin araştırması, saldırganlık merkezlerinin beyinde (temporal loblar ve korteks) alt yapılarına sahip olduğunu bulmuşlardır (Ulusoy, 2008). Beynin bazı bölgelerinin elektronlarla uyarılmasıyla uyarılan bireylerin saldırganlıkta azalma gösterdiği bulunmuştur (Çobanoğlu, 1993).

Serotonin saldırgan davranışların gelişimi üzerinde etkisi olduğuna inanılmaktadır. Araştırma, serotonin düzeyi düşük olan insanların, serotonin düzeyi yüksek olan kişilere göre daha saldırgan olduğunu ortaya koymuştur (Kılınç, 2012).

2.7.3. Engelleme Yaklaşımı

Engellenme/saldırganlık teorisi, engellenme-saldırganlık hipotezi (hayal kırıklığı/saldırganlık hipotezi) olarak adlandırılır. Yale grubu olarak anılan Dollard, Doob, Miller, Mowrer ve Sears tarafından 1939 yılında geliştirilmiştir (Tiryaki, 2000). Yaklaşım üç ana öneriye dayanmaktadır. Tüm engellemeler saldırganlığa yol açar. Tüm saldırgan davranışlar girişimden kaynaklanır. Kısıtlamaların yarattığı gerilim saldırgan davranışlarda kendini gösterdiğinde gerilim de azalır (Kurtyılmaz, 2005).

Engelleme-saldırganlık teorisi, bir hedefe ulaşmak için bir kişinin önünde engeller olduğunda, bu engelle (kişi veya nesne) mücadele etmek için saldırgan davranışın ortaya çıktığını savunur. Berkowitz ise "hayal kırıklığı-saldırganlık hipotezi"nde öfkenin büyük rol oynadığına dikkat çekiyor. Berkowitz, hayal kırıklığını saldırganlığın dolaylı bir nedeni olarak görür ve bir hedefe ulaşılmadığında hayal kırıklığının her zaman saldırganlığa yol açmadığını vurgular. Ona göre tıkanıklık, bireyleri amaçlarına ulaşamadıklarında düşmanca veya öfkeli hissetmelerine neden olabilir. Saldırgan davranışlar bu duyguların sonucunda ortaya çıkar (Atkinson ve Atkinson, 1999; Berkowitz, 1990; akt. Kına, 2017). Başka bir deyişle, saldırgan

davranış, hayal kırıklığına bir tepki gibi görünmektedir. Ayrıca hayal kırıklığı hissi ne kadar büyükse, saldırganlığın büyüklüğü ve etkisinin de o kadar büyük olduğu varsayılabilir. Bunun gerçek amacı yok etmek veya zarar vermek değil, dengeli ve istikrarlı bir yaşam sağlamaktır. Bu durum hem insanlarda hem de hayvanlarda istek veya ihtiyaçları engellendiğinde görülmektedir (Fromm, 1994; aktaran Gültekin, 2008, s. 24).

Engellenme-saldırganlık yaklaşımında; Saldırganlığı anlatan enerji modellerinde içgüdülerin yerini dürtülerin aldığı gösterilmiştir. Bu duruma göre; Birey doğuştan gelen bir dürtü tarafından değil, engellenmenin neden olduğu bir dürtü tarafından motive edilir. Engellenme-saldırganlık kuramında, amaca yönelik bir tutumun engellenmesinin saldırganlığa yol açtığına ve bunun da bireye yönelik zararlı tutumları başlattığına inanılmaktadır (Dağ ve diğerleri, 2005). Saldırganlığı hayal kırıklığının öncülüne bağlayan bir teori. Saldırganlık, amacı yönlendirildiği hedefe zarar vermek olan ve her zaman hayal kırıklığı tarafından oluşturulan bir dürtü durumuna dayanan motivasyonel bir davranıştır. Dolayısıyla, engellenmenin saldırganlık hipotezine göre, saldırganlık her zaman bir engellenmenin sonucudur ve engellenme her zaman bir tür saldırgan davranışa yol açar (Yıldırım, 2009).

Bu düşünceler, hüsrana uğramış çocukların özellikle özgür olduklarında ya da "kendi kararlarına bırakıldığı ve hiç kimsenin herhangi bir davranıştan dolayı cezalandırılmadığı" durumlarda saldırgan davranışlar sergilemesi ile daha iyi açıklanabilir. Bu bağlamda, Yarrow iki okul öncesi çocuk grubu üzerinde bir pilot çalışma yürütmüştür. İki seansta oyunun sonucunu görülmüştür. Her seans 30 dakika sürmüştür. İlk seansta çocukların özgürce oynamalarına izin verilmiş, ikinci seans başlamadan önce birinci gruba (hayal kırıklığına uğramış deney grubu) kendilerini başarısız ve hüsrana uğramış hissettiren zor görevler verilmiştir. İkinci grubun görevi, birinci grubunki kadar zor değil. İkinci seansta, her iki grup da daha fazla saldırganlık gösterdi, ancak deney (hayal kırıklığına uğramış) grup, kontrol grubuna göre daha saldırgandı ve bu, Yarrow'un bu çocukların hayal kırıklığının saldırganlıklarını artırdığı sonucuna varmasına yol açtı. Bununla birlikte, bu teori ünlü saldırganlık teorilerinden biri olmasına rağmen, tüm çocuklara uygulanamaz, çünkü bu çocukların her birinin, deneyimledikleri bu duyguların yoğunluğu veya şekli açısından hayal kırıklığına tepki verme şekillerinde önemli bir fark vardır. . Yani bir çocukta hüsrana yol açan bir durum, başka bir çocukta hüsrana sebep olmayabilir. Saldırganlığın, önceden hüsrana

uğramamış olsa bile ortaya çıkabileceğini ve bu bulguların, hüsranı saldırganlığın temel nedeni olarak gören bu teörinin temelini zayıflattığını belirtmek de önemlidir (Yarrow ve diğeri, 1976)

Teoride çok gevşek olmak, saldırgan tavrı, ne tür ketlenmelerin saldırganlığa yol açtığını açıklayamamak vb. nedenlerle eleştirilmiş; çünkü saldırganlığa neden olan hüsran dışında birçok faktör vardır (Hogg ve Vaugahan, 2007). Saldırgan davranışın ortaya çıkış nedeni, engellenme-saldırganlık kuramında dürtü olarak ifade edilse de gerçekte bu tam olarak kabul edilmemekte, kişinin genetik olarak saldırgan görüntüsü yerine ketlenmelerin oluşturduğu saldırgan bir insan görüntüsü görülmektedir. (Yavuzer, 2009). Engelleme teorisinde canlı, tıkanmaya neden olan kaynağa yönelik saldırgan davranışlarla rahatlamaya çalışır. Tıkanmaya neden olan kaynağa ulaşamazsa rahatlamak için başka bir kaynağa yönelir (Friman, 2004).

2.7.4. Öğrenme Yaklaşımları

Çevre koşullarının bireyin davranışları üzerindeki etkisi kaçınılmazdır. Çevresel etkiler davranışı etkiler ve davranış değişikliklerine neden olabilir (Bandura, 1977). Saldırganlık oluşumuna ilişkin bir başka görüş, saldırganlığı öğrenilmiş sosyal davranış biçimlerinden biri olarak kabul eder (Özgüven, 2001). Sosyal öğrenme yaklaşımına göre bireyler sosyal bir ortamda diğeri bireyleri gözlemleyerek öğrenirler. Bu yaklaşımda davranış, pekiştireç veya tekrara gerek kalmadan gözlem yoluyla öğrenilir (Corey, 2005; Gerrig, 2012). Sosyal öğrenme yaklaşımının diğeri yaklaşımlardan farkı, saldırganlığı düşmanlık veya zarar vermek değil, amaca ulaşmak için bir araç olarak görmesidir. Ayrıca bu yaklaşıma göre bireylerin davranışlarının oluşmasında aktif rol oynadığı tespit edilmiştir. Bu yaklaşıma göre saldırgan davranış çevresel etkilere bağlı olarak kontrol edilebilir veya pekiştirilebilir (Tiryaki, 1996). İnsanlarda gözlemlenen tüm öğrenilmiş veya içgüdüsel davranışlar, çevresel faktörlerle etkileşim sonucunda sergilenen tepkilerin sonucudur (Çetinkaya, 1991).

Öğrenme yaklaşımına göre çevresiyle daima etkileşim içinde olan insanlar, başkalarının davranışlarını ve bu davranışların sonuçlarını gözlemler. Bu teörinin en önemli ilkesi, tüm sosyal davranışların öğrenilmiş bir temele dayanmasıdır. Bu teoriye göre gözlem, doğrudan tecrübeden daha kuvvetli olabilir (Miçooğulları, 2018). Teoriye göre saldırganlık öğrenilmiş bir tutumdur ve insanlar bu davranışları başkalarındaki

benzer tutumları gözlemleyerek, taklit ederek öğrenirler. Aynı zamanda filmlerden ve dizilerden saldırgan tutumlar öğrenilebilir (Bilgin, 2008).

Tuzgöl'e (1998) göre öğrenme kuramında rol modelin davranışından sonra saldırgan davranışa geçmek olasıdır. Bir kişinin öncelikle öykündüğü kişiler ebeveynleridir. Bir kişinin ebeveyn davranışlarını gözlemleyerek saldırgan tepkileri öğrenmesi ve uygulaması mümkündür.

Sosyal öğrenme kuramı, Albert Bandura'nın çalışmaları sonucunda geliştirilmiş bir öğrenme kuramıdır. Bandura'ya göre davranış, beklenen sonuçlara bağlı olarak mutlaka planlanmaz, şekillendirilmez ve öğrenilmez. Öğrenmenin çoğu, gözlem yoluyla öğrenmeye ve başkalarının davranışlarına dayanır. Başka bir deyişle, sosyal öğrenmenin özü, bireylerin başkalarını gözlemleyerek öğrenmesidir. Öğrenme etkinliği, öğrencinin modelde gözlemlenen davranışı taklit etme yeteneğidir. Modelin nitelikleri gözlemleyen kişinin niteliklerine büyük ölçüde benzerse, gözlemleyen kişi de modelin davranışına o kadar benzer davranışlar gösterir (Ceyhan, 2020).

Dolayısıyla Bandura'nın teorisinde, insanların birbirlerine karşı saldırgan tutumlar sergilemelerinin nedenleri Freud'un tanımladığı gibi içgüdüsel değildir, ancak:

1. Geçmiş deneyimler sonucunda saldırgan davranışlar,
2. Bu tür tepkiler için değer veriliyor veya ödüllendiriliyorsunuz,
3. Belirli sosyal ve çevresel koşullar tarafından doğrudan teşvik edilirler (Aile Araştırma Kurumu, 1998, s. 12).

Bu şekilde çocuklar, başkalarının (örneğin ebeveynler) bu tür davranışlarda nasıl bulunduğunu ve bunun diğer kişi için doğurduğu sonuçları gözlemleyerek saldırgan davranışı öğrenirler. Çocuklar, rol modellerinin (ebeveynler, büyük kardeşler) hedeflerine ulaşmak için saldırgan davranışlar kullandığı bir ortamda büyüyorsa ve bu davranışın olumsuz sonuçlarının çok az olduğunu veya hiç olmadığını görüyorsa, saldırgan davranışın hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olduğunu da düşünebilirler. .

Saldırgan davranış gözlem yoluyla öğrenildiğinden, model alınan kişiyi fiziksel olarak gözlemlemek gerekli değildir. Modelleri televizyonda, videoda veya bilgisayar oyunlarında gözlemlemek saldırgan davranışı güçlendirebilir.

Bir diğerk önemli nokta ise çocukların saldırgan tutumlarla yaşadıkları deneyimlerdir. Saldırganlığın hedeflere ulaşmak için etkili bir yol olduğunu gördüklerinde, denemeleri muhtemeldir. Olumsuz tepkiler almazlarsa, hedefe ulaşmak için davranışsal bir model olarak saldırgan tutum pekiştirilir ve çocuğun amaçlarına ulaşmak için bu davranışsal modeli kullanma olasılığı yüksektir.

Ancak sosyal öğrenme teorisinin bir diğerk önemli noktası, insanların sürekli olarak kendi iç dünyalarında kendi davranışlarını yargılamaları, “derecelendirmeleri” ve ayarlamalarıdır. Bu aynı zamanda saldırgan davranışlar için de geçerlidir. Çocuklar davranışlarını içsel standartlara göre değerlendirirler. Örneğin, çocuklar çok değerli bulmadıkları davranışlar için övülürse, bu övgünün pek bir etkisi olmaz. Çocuğun vaat edilen davranışı daha sık gerçekleştirme olasılığını artırmaz. Ancak, çocuklar değerli gördükleri davranışlar için övülürse, bu davranışı sık sık sergilemeleri olasıdır. Başka bir deyişle, intikamı saygın bir davranış olarak ve "hakareti görmezden gelmeyi" onursuz bir davranış olarak gören bir çocuk, bir hakarete direnmediğı ve sakın kaldığı için övülüyorsa, bu, denemeyeceğı, kolayca kışkırtılmadığı anlamına gelmeyecektir (Klicpera & Klein, 2007, s. 183)).

Bandura gibi düşünen Walters ve Johnson, öğrenme teorisine ışık tutmak için gençlerin saldırgan davranışları hem çevresel gözlem hem de araçsal öğrenme yoluyla öğrendikleri iki süreçten bahseder (Efilti, 2006). Saldırgan davranışın kontrol edilebilirlik yönü, sosyal öğrenme teorisinde daha iyimser sonuçlar göstermektedir. Çünkü bu teori saldırganlığı öğrenilebilen ve öğrenilen saldırgan davranışın atılmasını sağlayan veya saldırganlığın öğrenilmesini engelleyebilen bir davranış biçimi olarak tanımlamaktadır (Gürsoy ve diğerkleri, 2006). Saldırgan davranışın kontrol edilebilir yönü daha iyimser sonuçlar gösterir.

Sonuç olarak sosyal öğrenme kuramcıları; Saldırganlığı taklit, pekiştirme ve cezalandırmaya bağlar. İçgüdü teorisinin aksine saldırganlığı kaçınılmaz ve insani bir durum olarak görmez. Daha iyimser bir tavırla saldırganlığı çevrenin bir sonucu olarak görür ve onu değiştirilebilir ve kaçınılabılır bir tutum olarak ele alır.

2.7.5. Bilişsel Yaklaşım

Bilişsel yaklaşım duygu, davranış ve biliş arasında bir ilişki kurmaya çalışır. Bilişsel yaklaşım, gelişimsel konulara daha fazla vurgu yapar (Durkin, 1998). Bilişsel

yaklaşımına göre öğrenilmiş davranışlar, sosyal davranışları bir ölçüde kontrol edebilir (Senemoğlu, 2007).

2.7.6. Hümanistik Yaklaşım

Hümanist yaklaşıma göre, insanlarda doğal olarak bir nefret duygusu vardır ve nefret, reaktif (rasyonel) ve proaktif (irrasyonel) olarak ikiye ayrılır. Reaktif nefret en çok yaşamı koruma açısından açıklanırken, proaktif nefret bir kişilik özelliği türü olarak kabul edilmektedir. Reaktif saldırganlık, tehdit içeren bir duruma, korkutucu bir olaya ya da düşmanlık içeren provokasyona karşı gösterilen koruyucu, müdafacı veya karşılık olarak verilen reaksiyon olarak ifade edilir. Proaktif saldırganlık ise, herhangi bir tehdit ve kışkırtıcı bir durum olmadan kendini gösteren, diğerlerine zarar vermeyi, hükmetme ya da üstünlük, otorite kurmayı amaçlayan davranışlar olarak ifade edilmektedir. Ayrıca, bu kişiler, saldırgan davranışlar göstermelerini kolaylaştıran nefret duygusundan hoşlanırlar (Dodge ve Coie, 1987; akt. Marcus ve Kramer, 2010). Hümanist yaklaşımda, insanın dört tür karakter eğilimine sahip olduğu belirtilmektedir: alıcılar, sömürücüler, istifçiler ve pazarlamacılar (Gençtan, 2002).

2.7.7. Psikanalitik Yaklaşım

Bu teorinin sahibi Freud, tüm insan dürtülerinin iki temel içgüdüyü takip ettiğini söylüyor. Bu:

1. Yaşam ve sevgi içgüdü: Kendini ve türü koruyan cinsel içgüdü.
2. Ölüm ve yıkım içgüdü: Saldırganlık ve yıkım içgüdü.

Bu iki temel içgüdü, insan güdülerini temsil eder. Biri çekim gücünü, diğeri itme gücünü temsil eder.

Yaşam ve sevgi içgüdü; kişilerin temel gereksinimlerinin giderilmesine ve bu yönde kişilerin kendini müdafaa etme ihtiyacına karşılık gelmektedir. Kişinin biyolojik ve psikolojik enerjisi olan libido kavramını da kapsamaktadır. Libido, bilinçdışının bir üniti olarak kabul görmekte; hayat enerjisi, cinsellik, açlık ve tokluk alanlarını ifade etmektedir. Libido, karşımıza cinsellik içgüdü olarak da çıkmaktadır (Sağlık, 2021).

Ölüm içgüdü dışarıdan etkinleştirildiğinde, bu kendini değil başkalarını yok etme eğilimi ve saldırgan davranışlarla açıklanabilir. Öte yandan organizma ölüm

içgüdüsünü kendisine yöneltiyorsa kişiyi intihara sürükleyebilir (Avcı, 2006, s. 16). Ölüm içgüdü, Thanatos'tur. Ölüm içgüdü, "agresyon üniti" şeklinde ifade edilebilmektedir. Freud'a göre bu fazlasıyla ego ile alakalıdır ve bireyin tatminini engelleyen, kişiliğine zarar gelebilecek durumlarda ego tepkisi olarak kendini gösterir. Bunun etkisinde olan bireyin, kendisini korumak ve yaşamak için canlılara, nesnelere ya da benliğine yönelik saldırganlık içeren tepkiler verebileceğini belirtmektedir. Libidinal ünite ve agresyon üniti birbirinden farklı güdüler olarak varsayılrsa da Freud'a göre bu güdüler birbiriyle bağlantılı olup kişilerin hareketlerini etkilemektedir. Kişilerde libido yöneliminden kaynaklanan gereksinimlerin giderilmesi sürecinde zarar verici davranışlar görülebilmektedir (Sağlık, 2021).

Freud'un psikoseksüel gelişim kuramına göre, nevrozluğun bütün paradokslarını cinsellik üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Bu sebeple, oral dönemde dış çıkarma ve ısırma, anal dönemde çevredekilere zarar verme ve kontrol altına alma düşüncesi, ilk saldırganlık tepkileri olarak belirtilmiştir. Başlangıçta Freud, ego içgüdüsünü saldırganlık olarak belirtmiştir ve tepki açısından analiz etmiştir. Ego içgüdü, bireyin kendini muhafaza etmesi ile bireyin zihinsel işleyişinin ve ahlaki kısıtlamaların birleşimi şeklinde yorumlanmıştır. Bu bağlamda, bireyin tatmininin engellenmesine ve tehdit edilmesine egonun tepki vereceği farz edilerek, bu tepkiler saldırganlık olarak değerlendirilmiştir. Daha sonra Freud'un saldırganlığı, biyolojik içgüdüyle ilişkilendirmesi daha sert ve dönüştürülmesi zor bir model olarak gösterilmiştir. Freud'a göre saldırgan davranış insan ve hayvan yapısının yaratılışından kaynaklanan genetik bir içgüdüdür. Bu yaklaşıma göre saldırganlık insan yapısının doğasıdır ve kişinin denetiminde değildir (Mummendy, 1996; akt. Erdinç, 2009). Bu bağlamda, minik bir bebeğin saldırgan dürtülerini ısırma gibi oral bir davranışla gidermesinin yaygın olabileceği belirtilir. Sonrasında bu, saldırgan dürtüyü boşaltmanın önemli yollarında dışkıyla kontaminasyon ve dışkı bırakmama olacaktır (Brenner, 1998, s. 33).

Başka bir bakış açısı, saldırganlığın bir "bastırma" savunma mekanizması olarak ortaya çıktığını vurgular. Engellenme durumu ile karşı karşıya kalındığında, kişi bazı olumsuz sonuçlardan dolayı öfkesini tıkanmaya sebebiyet veren bireye gösteremez. Diyelim ki, çocuğun ketlenmesine sebebiyet veren babadır. Çocuk, babasına saldırırsa babasının kendisine fiziksel veya psikolojik açıdan zarar vermesinden tedirgin olur. Çocuk direkt anne ve babasına saldıramadığı için babasını simgeleyebilecek "daha güvenli" hedefler tercih edebilir. Böylelikle, çocuk bilinç dışı olarak hayvana veya

oyuncağa zarar vermeyi seçebilir (böylece saldırganlığını hayvana veya oyuncaya karşı değiştirir). Çünkü hayvan ya da oyuncak muhtemelen kendisine zarar vermeyecek ve babayı sembolize etmenin aracı konumunda olacaktır. Bu nedenle, psikanalitik kuramda, çocuğun saldırganlığının nesnesi çoğu zaman "gerçek" nesne değildir. Çocuğun saldırgan davranışının nesnesinin, gerçek nesnenin yerini alan sembolik bir nesne olabileceği savunulur (Moeller, 2001; akt. Avcı, 2006, s. 17).

İçgüdüsel saldırganlığın kabul edilmemesine sebep olan bazı durumlar gözlemlenmektedir. Kişilerin davranışlarını gerçekleştirmesinde içgüdü kavramının geçerli olmaması. Davranışların kontrol edilebilir olması. Saldırganlığın fizyolojik bir gereksinim olmadığı ve bununla ilgili bilimsel kanıtın yokluğu denilmektedir (Berkowitz, 1993)

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın çalışma evreni, İstanbul ilinde yaşayan Bahçelievler Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu'nda eğitimini sürdüren 11 - 14 yaş arası kız ve erkek ortaokul öğrencileridir.

Bu araştırmada, ortaokul öğrencilerinde tv bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkinin araştırılmasına yönelik olarak “karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli” kullanılmıştır.

İki veya daha fazla sayıdaki değişken arasında birlikte değişim olup olmadığını, değişimin derecesini ve yönünü (negatif ve pozitif) belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2009).

Bahçelievler Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu'nda okuyan öğrenciler arasında çalışmaya gönüllü olan 505 öğrenciden veri toplanmıştır. 5. Sınıf düzeyinde olan çocukların saldırganlık ölçeğindeki ters maddeleri anlamakta zorlandığı, çoğu çocuğun maddeleri yanlış anlayarak anlatılmak istenen cevabın aksini seçtiği belirlenmiştir. Açıklama yapılmasına rağmen çocukların aynı yanlışı ölçekteki ters puanlamayla oluşturulan maddelerde yapmayı sürdürmeleri nedeniyle 5. sınıf çocuklarının örneklem grubuna dahil edilmemesine karar verilmiştir.

Toplam 505 kişiden oluşan araştırma grubu, basit rastgele örnekleme yoluyla oluşturulmuştur. Araştırmaya 505 katılımcı Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu'nun 6., 7. ve 8. sınıf kademelerinde okumakta olan ve bu araştırmaya velilerinin izni dahilinde gönüllü olarak katılan öğrencilerden oluşmaktadır. Tamamı 11-14 yaşları arasında olan 505 ortaokul öğrencisinin 257'si erkek ve 248'i kızdır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Çalışma ortaokul öğrencilerinde tv bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan nicel bir araştırmadır. Araştırma anketleri pandemi sebebiyle çevrimiçi olarak yapılmıştır. Öğrenciler 18 yaşından küçük olduğu için anket

uygulamasında Veli Onay Formuna yer verilmiştir. Yapılacak olan bu araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Televizyona Bağımlılık Ölçeği ve Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu'nda; cinsiyet, sınıf, evdeki internet durumu, televizyon miktarı, babanın eğitim durumu, annenin durumu ve kardeş sayısı bilgileri istenmektedir.

3.2.1. Veli Onay Formu

Katılımcıların 18 yaşından küçük olmaları sebebiyle öncelikle velilerinden izin almaları gerekmektedir. Bunun için öncelikle velilere tez çalışmasının sahibi olarak kendimi tanıtmaya ve yürütülen tez çalışması hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmanın T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleşeceği belirtilmiştir. Araştırmanın çocuklar için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımadığı, çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmediği, cevapların tamamıyla gizli tutulacağı ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirileceği ifade edilmiştir. (bkz. Ek-1).

3.2.2. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu'nun kullanma amacı uygulanan anketlere katkıda bulunan bireyler hakkında detaylı bilgi edinmektir. Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu'nda katılımcılardan cinsiyet, sınıf, evdeki internet durumu, televizyon miktarı, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu ve kardeş sayısı bilgileri istenmektedir. (bkz. Ek-2).

3.2.3. Televizyona Bağımlılık Ölçeği

İlk olarak, Balantekin (2009) bu konuyla ilgili araştırmaları gözden geçiren bir literatür taraması yapmıştır. İncelenen çalışmalarda televizyonun izleyiciler üzerindeki etkisi tartışılmış ve elde edilen bilgiler tutum cümlesi oluşumunda kullanılmıştır. Ölçek maddeleri uygulanabilirlik, anlaşılabilirlik ve dil bilgisi kurallarını test etmek için dört uzman tarafından okunmuş ve revize edilmiştir. Yapılan revizeler sonucunda ölçeğin otuz yedi maddeden oluşmasına karar verilmiştir. Ölçek, katılımcıların seçenekleri ayırt etmekte zorlanabilecekleri varsayımıyla üçlü Likert formatında geliştirilmiştir. Hazırlanan üçlü Likert tipi ölçekte katılımcılara “katılmıyorum, karar vermedim, katılıyorum” şeklinde üç seçenek sunulmuştur. Puanlama ise bir, iki ve üç şeklinde

yapılmıştır. Pilot uygulamalar sonucunda ölçekte herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ölçeğin öğrencilere dağıtıldığı uygulamada Cronbach's alpha değeri 0,82 olarak bulunmuştur. Yapılandırılmış görüşme tekniği ile yapılan uygulamada Cronbach Alpha değeri 0.85 olarak bulunmuştur. Bu verilere dayalı olarak ölçeğin her iki uygulama için de güvenilir olduğu görülmüştür. Yapılandırılmış görüşme tekniğinde güvenilirlik düzeyi daha yüksek olduğu için diğer tüm analizler bu uygulamadan elde edilen verilere göre yapılmıştır. (Balantekin, 2009). (bkz. Ek-3).

3.2.4. Saldırganlık Ölçeği

Saldırganlık ölçeği, Kocatürk (1982) tarafından geliştirilen Saldırganlık Envanteri kullanılarak Tuzgöl (1998) tarafından oluşturulmuştur. Saldırganlık ölçeği olarak Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen ölçek, toplam puan için 45 maddelik beşli Likert tipi bir ölçektir. Artan puan, artan saldırganlık seviyesini gösterir. Geçerlik çalışması için, çoğu öğretmenin saldırgan davranışları gözlemlediği ve gözlemlenmediği öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında bir fark olup olmadığı incelenerek ölçeğin ayırt ediciliği belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan t testi sonucunda ($t= 3,25$; $p < 0,05$) saldırgan davranışlar gözlemlenen ve gözlemlenmeyen grup arasında anlamlı fark bulununca ölçeğin 160 saldırgan davranışı ölçtüğü yönünde karar verilmiştir (Owen ve Şahin, 2009, s.65-66; Tuzgöl, 1998). Ölçek 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin 30 maddesi saldırgan içerikli, 15 maddesi saldırgan olmayan içeriklidir. Ölçek 5'li derecelendirilmiş cevaplama sistemine sahiptir. Bireylerden ölçekteki her bir maddeden (5) her zaman, (4) sıklıkla, (3) ara sıra , (2) nadiren ve (1) hiçbir zaman seçeneklerinden kendine uygun olan birini seçmeleri istenmektedir. Ölçeğin 15 maddesi negatif ifade olduğundan puanlaması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Test puanının yüksekliği, yüksek saldırganlık düzeyini, düşüklüğü ise saldırganlık düzeyinin düşüklüğünü göstermektedir. Testin tekrarı yöntemi ile yapılan güvenirlik çalışmasında ölçeğin Pearson Momentler Çarpım Korelasyon katsayısı r , 0,85 bulunmuştur. Ayrıca ölçeğe ait Cronbach güvenirlik katsayısı 0,71 olarak saptanmıştır (Tuzgöl, 1998). (bkz. Ek-4).

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma öncesinde tez önerisi Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu onayına sunulmuş ve onay alınmıştır. Veriler Eylül 2021 – Kasım 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma anketleri pandemi sebebiyle çevrimiçi olarak yapılmıştır. Katılımcılar, 18 yaşından küçük olduğu için anket uygulamasında Veli Onay Formuna yer verilmiştir. Çalışma içeriğine ilişkin yazılı olarak bilgilendirilmiş ve izinleri alınmıştır.

Çalışmanın veri toplama işlemi tek şekilde gerçekleştirilmiştir. Bahçelievler Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu'nda okuyan 11-14 yaş aralığındaki basit rastgele örnekleme yöntemiyle öğrencilere ulaşılmış, çevrimiçi olarak düzenlenen anketler mail aracılığıyla öğretmenlere daha sonra velilerin onayı alınarak öğrencilere iletilmiştir.

Analizlerden önce, internet ortamında toplanılan veriler SPSS 25 programına aktarılmış ve sonrasında analizlere başlanmıştır. Analizin ilk adımlarından biri olan normal dağılım varsayımı kontrol edilmiştir. Bu süreçte ölçek ve alt ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerleri kontrol edilmiştir. George ve Mallery (2010) çalışması referans alınarak, bu değerlerin -2 +2 referans aralığında olması normal dağılımı sağlamaktadır.

Tablo 3: Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	Çarpıklık	Basıklık
Televizyon Bağımlılığı Ölçeği	0,215	-0,304
Saldırganlık Ölçeği	-0,056	0,021

Yukarıdaki değerleri kontrol ettiğimizde değişkenlerimizin basıklık ve çarpıklık referans aralığını sağladığı görülmektedir. Pearson Korelasyon analizi kullanılarak Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin birbirleriyle ilişkisine, Bağımsız Örneklem T-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine, Basit Doğrusal Regresyon Analizi kullanılarak yordayıcılığa bakılmıştır. Referans alınacak p değeri 0.05 ve güven aralığı değeri %95'tir.

Tablo 4: Korelasyon Analizlerinde Referans Alınan Değerler

<i>Korelasyon Katsayısı</i>	<i>Seviye</i>
0.00 – 0.30	Düşük
0.31 – 0.70	Orta
0.71 – 1.00	Yüksek

Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi

Korelasyon analizlerinde, korelasyon katsayısının referans değeri olarak 0.00-0.30 düşük seviye korelasyonu, 0.31-0.70 orta seviye korelasyonu, 0.71-1.00 yüksek seviye korelasyonu göstermektedir. Tüm referans aralıkları mutlak değer alınarak belirlenmiştir.

4. BULGULAR

Tablo 3: Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Erkek	257	50,9
	Kız	248	49,1
	Toplam	505	100,0
Sınıf	6.	180	35,6
	7.	162	32,1
	8.	163	32,3
	Toplam	505	100,0
Evdeki TV Sayısı	1	363	71,9
	2	121	24,0
	3 ve üzeri	21	4,2
	Toplam	505	100,0
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	186	36,8
	Ortaokul veya İlköğretim	162	32,1
	Lise	122	24,2
	Üniversite	35	6,9
	Toplam	505	100,0
Anne Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	36	7,1
	İlkokul	211	41,8
	Ortaokul veya İlköğretim	136	26,9
	Lise	105	20,8
	Üniversite	17	3,4
	Toplam	505	100,0
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	40	7,9
	2	176	34,9
	3	158	31,3
	4	83	16,4
	5 ve üstü	48	9,5
	Toplam	505	100,0

Katılımcıların %50.9'u kız, %49.1'i erkek, %35.6'sı 6.sınıfa, %32.1'i 7.sınıfa,%32.3'ü 8.sınıfa gidiyor, %71.9'unun evinde 1 adet televizyon, %24'ünün evinde 2 adet televizyon, %4.2'sinin evinde 3 ve üzeri sayıda televizyon bulunmaktadır, %36.8'inin babası ilkokul mezunu, %32.1'inin babası ortaokul veya ilköğretim mezunu,%24.2'sinin babası lisemezunu,%6.9'unun babasıüniversite mezunu, %7.1'inin annesi okur-yazar değil, %41.8'inin annesi ilkokul mezunu, %26.9'unun annesi ortaokul veya ilköğretim mezunu, %20.8'inin annesi lise mezunu, %3.4'ünün annesi

üniversite mezunu, %7.9'u tek çocuk, %34.9'u 2 kardeş, %31.3'ü 3 kardeş , %16.4'ü 4 kardeş , %9.5'i 5 ve üzeri sayıda kardeşdir.

Tablo 4: Katılımcıların Televizyon Bağımlılık Düzeylerine Göre Dağılımı

		Bağımlılık Düzeyi						Toplam	
		Bağımlı Değil		Kararsız		Bağımlı		X ²	p
		n	%	N	%	n	%		
Cinsiyet	Erkek	134	51,1%	111	50,7%	12	50,0%	0.02	0.991
	Kız	128	48,9%	108	49,3%	12	50,0%		
Toplam		262	100,0%	219	100,0%	24	100,0%		
Sınıf	6.	67	25,6%	101	46,1%	12	50,0%	28.45	0.000*
	7.	89	34,0%	68	31,1%	5	20,8%		
	8.	106	40,5%	50	22,8%	7	29,2%		
Toplam		262	100,0%	219	100,0%	24	100,0%		
Evde İnternet Bağlantısı	Var	245	93,5%	203	92,7%	23	95,8%	0.39	0.822
	Yok	17	6,5%	16	7,3%	1	4,2%		
Toplam		262	100,0%	219	100,0%	24	100,0%		
Evdeki TV Sayısı	1	203	77,5%	145	66,2%	15	62,5%	13.16	0.011*
	2	49	18,7%	66	30,1%	6	25,0%		
	3 Ve Üzeri	10	3,8%	8	3,7%	3	12,5%		
Toplam		262	100,0%	219	100,0%	24	100,0%		
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	97	37,0%	79	36,1%	10	41,7%	6.31	0.389
	Ortaokul veya İlköğretim	79	30,2%	77	35,2%	6	25,0%		
	Lise	69	26,3%	45	20,5%	8	33,3%		
	Üniversite	17	6,5%	18	8,2%	0	0,0%		
Toplam		262	100,0%	219	100,0%	24	100,0%		
Anne Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	16	6,1%	20	9,1%	0	0,0%	7.57	0.476
	İlkokul	104	39,7%	96	43,8%	11	45,8%		
	Ortaokul veya İlköğretim	70	26,7%	58	26,5%	8	33,3%		
	Lise	62	23,7%	38	17,4%	5	20,8%		
	Üniversite	10	3,8%	7	3,2%	0	0,0%		
Toplam		262	100,0%	219	100,0%	24	100,0%		
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	18	6,9%	21	9,6%	1	4,2%	13.71	0.090
	2	97	37,0%	68	31,1%	11	45,8%		
	3	79	30,2%	69	31,5%	10	41,7%		
	4	49	18,7%	32	14,6%	2	8,3%		
	5 Ve Üstü	19	7,3%	29	13,2%	0	0,0%		
Toplam		262	100,0%	219	100,0%	24	100,0%		

Televizyon bağımlısı olmayan gruptaki katılımcıların %51.1'i erkek, %48.9'u kız, %25.6'sı 6.sınıfa, %34'ü 7.sınıfa, %40.5'i 8.sınıfa gidiyor, %93.5'inin evinde internet bağlantısı var, %6.5'inin evinde internet bağlantısı yok, %77.5'inin evinde 1 televizyon, %18.7'sinin evinde 2 televizyon, %3.8'inin evinde 3 ve üzeri televizyon var, %37'sinin babası ilkokul mezunu, %30.2'sinin babası ortaokul veya ilköğretim mezunu, %26.3'ünün babası lise mezunu, %6.5'inin babası üniversite mezunu, %6.1'inin annesi okur-yazar değil, %39.7'sinin annesi ilkokul mezunu, %26.7'sinin annesi ortaokul veya ilköğretim mezunu, %23.7'sinin annesi lise mezunu, %3.8'inin annesi üniversite mezunu, %6.9'u tek çocuk, %37'si 2 kardeş, %30.2'si 3 kardeş, %18.7'si 4 kardeş, %7.3'ünün 5 ve üzeri kardeşi var.

Televizyon bağımlılığıyla ilgili kararsız olan gruptaki katılımcıların %50.7'si erkek, %49.3'ü kız, %46.1'i 6.sınıfa, %31.1'i 7.sınıfa, %22.8'i 8.sınıfa gidiyor, %92.7'sinin evinde internet bağlantısı var, %7.3'ünün evinde internet bağlantısı yok, %66.2'sinin evinde 1 televizyon, %30.1'inin evinde 2 televizyon, %3.7'sinin evinde 3 ve üzeri sayıda televizyon var, %36.1'inin babası ilkokul mezunu, %35.2'sinin babası ortaokul veya ilköğretim mezunu, %20.5'inin babası lise mezunu, %8.2'sinin babası üniversite mezunu, %9.1'inin annesi okur-yazar değil, %43.8'inin annesi ilkokul mezunu, %26.5'inin annesi ortaokul veya ilköğretim mezunu, %17.4'ünün annesi lise mezunu, %3.2'sinin annesi üniversite mezunu, %9.6'sı tek çocuk, %31.1'i 2 kardeş, %31.5'i 3 kardeş, %14.6'sı 4 kardeş, %13.2'sinin 5 ve üzeri kardeşi var.

Televizyon bağımlısı olan gruptaki katılımcıların %50'si erkek, %50'si kız, %50'si 6.sınıfa, %20.8'i 7.sınıfa, %29.2'si 8.sınıfa gidiyor, %95.8'inin evinde internet bağlantısı var, %4.2'sinin evinde internet bağlantısı yok, %62.5'inin evinde 1 televizyon, %25'inin evinde 2 televizyon, %12.5'inin evinde 3 ve üzeri televizyon var, %41.7'sinin babası ilkokul mezunu, %25'inin babası ortaokul veya ilköğretim mezunu, %33.3'ünün babası lise mezunu, %45.8'inin annesi ilkokul mezunu, %33.3'ünün annesi ortaokul veya ilköğretim mezunu, %20.8'inin annesi lise mezunu, %4.2'si tek çocuk, %45.8'i 2 kardeş, %41.7'si 3 kardeş, %8.3'ü 4 kardeşir.

Bağımlılık düzeyi ile sınıf arasında bir ilişki tespit edilmiştir ($X^2=28.45$, $p<0.01$).Bağımlılık düzeyi ile evdeki tv sayısı arasında bir ilişki tespit edilmiştir ($X^2=13.16$, $p<0.05$).

Tablo 5: Katılımcıların Saldırganlık Düzeylerine Göre Dağılımı

		Saldırganlık Düzeyi				X ²	p
		Düşük Saldırganlık		Yüksek Saldırganlık			
		n	%	n	%		
Cinsiyetiniz	Erkek	121	50,4%	136	51,3%	0.04	0.839
	Kız	119	49,6%	129	48,7%		
Toplam		240	100,0%	265	100,0%		
Sınıfınız	6.	85	35,4%	95	35,8%	0.70	0.705
	7.	81	33,8%	81	30,6%		
	8.	74	30,8%	89	33,6%		
Toplam		240	100,0%	265	100,0%		
Evde İnternet Bağlantısı	Var	221	92,1%	250	94,3%	1.02	0.312
	Yok	19	7,9%	15	5,7%		
Toplam		240	100,0%	265	100,0%		
Evdeki Tv Sayısı	1	171	71,3%	192	72,5%	0.01	0.951
	2	59	24,6%	62	23,4%		
	3 Ve Üzeri	10	4,2%	11	4,2%		
	Toplam	240	100,0%	265	100,0%		
BabaEğitimDurumu	İlkokul	83	34,6%	103	38,9%	6.47	0.091
	Ortaokul veya İlköğretim	90	37,5%	72	27,2%		
	Lise	51	21,3%	71	26,8%		
	Üniversite	16	6,7%	19	7,2%		
	Toplam	240	100,0%	265	100,0%		
Anne Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	19	7,9%	17	6,4%	5.99	0.200
	İlkokul	91	37,9%	120	45,3%		
	Ortaokul veya İlköğretim	68	28,3%	68	25,7%		
	Lise	50	20,8%	55	20,8%		
	Üniversite	12	5,0%	5	1,9%		
Toplam		240	100,0%	265	100,0%		
KardeşSayısı	Tek Çocuk	17	7,1%	23	8,7%	3.80	0.434
	2	85	35,4%	91	34,3%		
	3	68	28,3%	90	34,0%		
	4	43	17,9%	40	15,1%		
	5 Ve Üstü	27	11,3%	21	7,9%		
	Toplam	240	100,0%	265	100,0%		

Düşük Saldırganlık grubundaki katılımcıların %50.4'ü erkek, %49.6'sı kız, %35.4'ü 6.sınıfa, %33.8'i 7.sınıfa, %30.8'i 8.sınıfa gidiyor, %92.1'inin evinde internet bağlantısı var, %7.9'unun evinde internet bağlantısı yok, %71.3'ünün evinde 1 televizyon, %24.6'sının evinde 2 televizyon, %4.2'sinin evinde 3 ve üzeri sayıda televizyon var, %34.6'sının babası ilkokul mezunu, %37.5'inin babası ortaokul veya ilköğretim mezunu, %21.3'ünün babası lise mezunu, %6.7'sinin babası üniversite mezunu, %7.9'unun annesi okur-yazar değil, %37.9'unun annesi ilkokul mezunu, %28.3'ünün annesi ortaokul veya ilköğretim mezunu, %20.8'inin annesi lise mezunu, %5'inin annesi üniversite mezunu, %7.1'i tek çocuk, %35.4'ü 2 kardeş, %28.3'ü 3 kardeş, %17.9'u 4 kardeş, %11.3'ünün 5 ve üzeri sayıda kardeşi var.

Yüksek Saldırganlık grubundaki katılımcıların %51.3'ü erkek, %48.7'si kız, %35.8'i 6.sınıfa, %30.6'sı 7.sınıfa, %33.6'sı 8.sınıfa gidiyor, %94.3'ünün evinde internet bağlantısı var, %5.7'sinin evinde internet bağlantısı yok, %72.5'inin evinde 1

televizyon, %23.4'ünün evinde 2 televizyon, %4.2'sinin evinde 3 ve üzeri sayıda televizyon var, %38.9'unun babası ilkokul mezunu, %27.2'sinin babası ortaokul veya ilköğretim mezunu, %26.8'inin babası lise mezunu, %7.2'sinin babası üniversite mezunu, %6.4'ünün annesi okur-yazar değil, %45.3'ünün annesi ilkokul mezunu, %25.7'sinin annesi ortaokul veya ilköğretim mezunu, %20.8'inin annesi lise mezunu, %1.9'unun annesi üniversite mezunu, %8.7'si tek çocuk, %34.3'ü 2 kardeş, %34'ü 3 kardeş, %15.1'i 4 kardeş, %7.9'unun 5 ve üzeri sayıda kardeşi var.

Tablo 6: Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Tanımlayıcı Değerleri

	n	Min	Maks	$\bar{X}$	Ss.
Televizyon Bağımlılığı Ölçeği	505	37	110	64,91	15,01
Saldırganlık Ölçeği	505	55	202	124,73	24,53

Katılımcıların, Televizyon Bağımlılığı Ölçeği ortalaması ($\bar{X}=64.91$, $SS=15.01$), Saldırganlık Ölçeği ortalaması ($\bar{X}=124,73$, $SS=24,53$) olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği Arasındaki İlişki

	1	2
1. Televizyon Bağımlılığı Ölçeği	1	
2. Saldırganlık Ölçeği	,372**	1

** $p<0.01$ * $p<0.05$ Kullanılan test: Pearson Korelasyon Testi

Televizyon Bağımlılığı Ölçeği ile Saldırganlık Ölçeği ($r=.372$, $p<0.01$) arasında orta düzey ve pozitif ilişki vardır.

Tablo 8: Televizyon Bağımlılığının Saldırganlığı Yordamasına İlişkin Bulgular

	B	SH	β	t	P
(Sabit)	85,26	4,51		18,92	0,000
Televizyon Bağımlılığı Ölçeği	0,61	0,07	0,37	8,99	0,000
$R=.37$	$R^2=.14$				
$F=80.79$	$p=0.000*$				

* $p<0.05$ Kullanılan test: Basit Doğrusal Regresyon Analizi; Stepwise Yöntemi

Televizyon bağımlılığının saldırganlığı yordadığı tespit edilmiştir ($R^2=.14$, $p<0.05$). Kurulan regresyon modelinde olan bağımsız değişkeninin saldırganlıktaki

değişimin %14'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Sonuçları değerlendirdiğimizde, televizyon bağımlılığının saldırganlığa pozitif etkisi vardır ($\beta=.37, p<0.05$).

Tablo 9: Cinsiyete Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	Sd.	P
Televizyon Bağımlılığı Ölçeği	Erkek	257	64.68	14.23	-0.35	493.307	0.729
	Kız	248	65.15	15.80			
Saldırganlık Ölçeği	Erkek	257	124.99	23.40	0.24	503	0.808
	Kız	248	124.46	25.69			

** $p<0.05$ Kullanılan Test: Bağımsız Örneklem T-Testi*

Bulguları incelediğimizde, Televizyon Bağımlılık Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği elde edilen puanları cinsiyete göre kıyasladığımızda ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 10: Evinde İnternet Bağlantısı Var mı Durumuna Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	Sd.	P
Televizyon Bağımlılığı Ölçeği	VAR	471	64.91	15.12	-0.023	503	0.982
	YOK	34	64.97	13.61			
Saldırganlık Ölçeği	VAR	471	125.09	24.86	1.236	503	0.217
	YOK	34	119.71	18.90			

** $p<0.05$ Kullanılan Test: Bağımsız Örneklem T-Testi*

Bulguları incelediğimizde, Televizyon Bağımlılık Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinden elde edilen puanları evinde internet bağlantısı olup olmayana göre kıyasladığımızda ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 11: Sınıf Durumuna Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	P
Televizyon Bağımlılığı Ölçeği	6.sınıf	180	69.32	14.19	G. Arası	6037.54	2	3018.77	14.10	0.000*
	7.sınıf	162	63.85	14.19	G. İçi	107474.62	502	214.09		
	8.sınıf	163	61.10	15.51	Toplam	113512.17	504			
	Toplam	505	64.91	15.01						
Saldırganlık Ölçeği	6.sınıf	180	124.34	23.16	G. Arası	971.86	2	485.93	0.81	0.447
	7.sınıf	162	123.24	25.29	G. İçi	302290.43	502	602.17		
	8.sınıf	163	126.63	25.25	Toplam	303262.29	504			
	Toplam	505	124.73	24.53						

* $p<0.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Televizyon Bağımlılık Ölçeğinden($F(2,502)=14.10$, $p<0.05$) elde edilen puanları sınıf durumuna göre kıyasladığımızda ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Grup varyanslarının homojen dağıldığı Levene's testi ile tespit edilmiştir ($p>0.05$).Tukey bulguları incelediğinde, 6.sınıfa gidenlerin 7.sınıf ve 8.sınıfa gidenlere göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Saldırganlık Ölçeğinden elde edilen puanları sınıfa göre kıyasladığımızda ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir($p>0.05$).

Tablo 12: Televizyon Sayısına Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p
Televizyon Bağımlılığı Ölçeği	1	363	63.67	14.92	G. Arası	2002.88	2	1001.44	4.51	0.011*
	2	121	68.00	14.26	G. İçi	111509.28	502	222.13		
	3 ve üzeri	21	68.62	18.05	Toplam	113512.17	504			
	Toplam	505	64.91	15.01						
Saldırganlık Ölçeği	1	363	123.80	25.21	G. Arası	1138.22	2	569.11	0.95	0.389
	2	121	126.92	23.79	G. İçi	302124.06	502	601.84		
	3 ve üzeri	21	128.14	14.34	Toplam	303262.29	504			
	Toplam	505	124.73	24.53						

* $p<0.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Televizyon Bağımlılık Ölçeğinden($F(2.502)=4.51, p<0.05$) elde edilen puanları televizyon sayısına göre kıyasladığımızda ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Grup varyanslarının homojen dağıldığı Levene's testi ile tespit edilmiştir ($p>0.05$).Tukey bulguları incelediğinde, 3 ve üzeri sayıda televizyonları olanların 1 adet televizyonları olanlara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Saldırganlık Ölçeğinden elde edilen puanları televizyon sayısına göre kıyasladığımızda ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir($p>0.05$).

Tablo 13: Baba Eğitim Durumuna Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p
Televizyon Bağımlılığı Ölçeği	İlkokul	186	64.41	14.78	G. Arası	440.00	3	146.67	0.65	0.583
	Ortaokul veya İlköğretim	162	66.26	14.59	G. İçi	113072.17	501	225.69		
	Lise	122	64.11	16.07	Toplam	113512.17	504			
	Üniversite	35	64.11	14.45						
	Toplam	505	64.91	15.01						
Saldırganlık Ölçeği	İlkokul	186	122.66	24.23	G. Arası	1952.08	3	650.69	1.08	0.356
	Ortaokul veya İlköğretim	162	124.87	26.03	G. İçi	301310.20	501	601.42		
	Lise	122	126.25	23.34	Toplam	303262.29	504			
	Üniversite	35	129.71	22.81						
	Toplam	505	124.73	24.53						

** $p<0.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*

Televizyon Bağımlılık Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinden elde edilen puanları baba eğitim durumuna göre kıyasladığımızda ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir($p>0.05$).

Tablo 14: Anne Eğitim Durumuna Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	P
Televizyon Bağımlılığı Ölçeği	Okur-Yazar Değil	36	66.31	14.66	G. Arası	567.66	4	141.92	0.63	0.643
	İlkokul	211	65.37	14.74	G. İçi	112944.50	500	225.89		
	Ortaokul veya İlköğretim	136	65.43	14.88	Toplam	113512.17	504			
	Lise	105	63.35	15.75						
	Üniversite	17	61.82	16.07						
	Toplam	505	64.91	15.01						
Saldırganlık Ölçeği	Okur-Yazar Değil	36	124.14	18.11	G. Arası	2524.87	4	631.22	1.05	0.381
	İlkokul	211	126.55	24.17	G. İçi	300737.42	500	601.47		
	Ortaokul veya İlköğretim	136	125.01	25.29	Toplam	303262.29	504			
	Lise	105	122.25	26.43						
	Üniversite	17	116.47	21.76						
	Toplam	505	124.73	24.53						

**p<0.05 Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*

Televizyon Bağımlılık Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinden elde edilen puanları anne eğitim durumuna göre kıyasladığımızda ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 15: Kardeş Sayısına Göre Televizyon Bağımlılığı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p
Televizyon Bağımlılığı Ölçeği	Tek	40	65.58	14.74	G.	1481.54	4	370.39	1.65	0.160
	Çocuk				Arası					
	2	176	64.01	16.16	G. İçi	112030.62	500	224.06		
	3	158	65.87	14.89	Toplam	113512.17	504			
	4	83	62.49	13.22						
	5 ve üstü	48	68.71	13.61						
	Toplam	505	64.91	15.01						
Saldırganlık Ölçeği	Tek	40	129.93	30.37	G.	2318.63	4	579.66	0.96	0.427
	Çocuk				Arası					
	2	176	122.91	26.78	G. İçi	300943.66	500	601.89		
	3	158	126.28	23.26	Toplam	303262.29	504			
	4	83	124.49	22.97						
	5 ve üstü	48	122.33	15.49						
	Toplam	505	124.73	24.53						

** $p < 0.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*

Televizyon Bağımlılık Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinden elde edilen puanları kardeş sayısına göre kıyasladığımızda ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0.05$).

5. TARTIŞMA

Bulgulardan yola çıkarak alt problemler analiz edilecektir. Buna göre daha önce hazırlanan alt problemler aşağıdaki gibidir;

- a) Öğrencilerin TV bağımlılığı sosyo-demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, tv sayısı, internet bağlantısı) göre değişmekte midir?
- b) Öğrencilerin saldırganlık durumları sosyo-demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, tv sayısı, internet bağlantısı) göre değişmekte midir?
- c) Öğrencilerin TV bağımlılığı ile saldırganlığı arasında bir ilişki var mıdır?

Yukarıdaki alt problemlerden yola çıkarak bulgular yorumlanacak ve literatürde yapılan diğer çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılacaktır.

“Öğrencilerin TV bağımlılığı sosyo-demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, tv sayısı, internet bağlantısı) göre değişmekte midir?” alt problemleri kapsamında, öğrencilerin anket sorularına verdiği cevaplar incelendiğinde;

Cinsiyet ile TV bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Balantekin (2009)’de yaptığı araştırmaya göre cinsiyet ile TV bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. “Televizyon ve çocuklar: Çocukların televizyon programlarını tercihleri” başlıklı çalışmada ise erkeklerin çizgi film, kızların ise dizi tercih ettiği saptanmıştır (Cesur ve Parker 2007). Cinsiyet ile televizyon bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olmamasının nedeni televizyonda her iki cinsiyete yönelik programların yayınlanması olabilir.

Sınıf düzeyinde bakıldığında ise TV’ye bağımlı olmayan öğrencilerin ilk sırada olduğu sınıf 8. sınıf öğrencileridir. Balantekin’in (2009) yaptığı araştırmaya göre dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin % 15,3’ü televizyona bağımlı değil, %18,7’si ise televizyona bağımlıdır. Balantekin (2009) yaptığı araştırmada araştırmamızın sonucunda ulaşılan verilerin aksine

katılımcıların sınıf düzeyleri ile TV bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmış ve anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Araştırmamız ile Balantekin (2009)'da yaptığı araştırma sonucunda yalnızca 8. Sınıf öğrencilerinin TV bağımlısı olmaması aynı yöndedir. Buna göre eski ortaöğretim geçiş sisteminde öğrenciler altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda yapılan sınavlarla ve ortaöğretim kurumuna sekizinci sınıfta yapılan sınavla ortaöğretim kurumuna yerleştirilirken, son değişiklikle sadece LGS sınavı ile 8. sınıfta sınava girmektedirler. Balantekin'in araştırma yaptığı dönemdeki sistem değişikliği ile öğrenciler beşinci yılda burslu, altıncı, yedinci ve sekizinci yıllarda ise seviye belirleme sınavlarına hazırlanıyordu. Orta öğretime geçişin bu evrimi, öğrencilerin o dönemde televizyon izleme fırsatını yakalayamamaları bağımlılık ile ilgili bir çaba içerisine girememeleri bundan dolayı da 8. Sınıf öğrencilerini TV bağımlılığından uzaklaştırmakta olduğu düşünülebilir.

Evde internet bağlantı durumuna göre bağımlılık düzeylerine bakıldığında ise evde internet bağlantısı olup TV bağımlısı olmayan öğrencilerin daha fazla çoğunlukta olduğu görülmüştür. İnsanların günlük yaşamda TV izlemek ve internete bağlanmak için ayrı zaman harcadıkları söylenebilir. Televizyon görsel ve işitsel bir medya aracı olarak insanların kendilerine odaklanmalarını sağlayabilir. Kişi gerçekten televizyona odaklanmışsa bu kişinin kendisini başka bir şeye adanması zor olabilmektedir. İnternetin bu yüzyılın ilk dönemi açısından televizyon izlemeyi etkilemediği düşünülmektedir (Yüzer 2006).

Evdeki TV sayısı durumuna göre bakıldığında ise evinde evdeki TV sayısına göre bağımlılık düzeyi artmaktadır. Evdeki TV sayısı ile TV bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki vardır. Balantekin (2009)'nin yaptığı araştırmanın sonucunu ile yaptığımız araştırmanın sonucu aynı yönde değildir. Balantekin de ortaokul öğrencileri ile yaptığı araştırmaya göre TV bağımlılığı ile TV sayısının herhangi bir ilişkisi olmadığı sonucuna varmıştır. Araştırmaların sonuçlarının birbirinin zıttı olmasının sebebi Balantekin'in araştırma yaptığı dönem ile şimdiki dönem arasında oluşan teknoloji farklılığı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Anne ve baba eğitim durumu ile TV bağımlılık düzeylerinin anlamlı bir ilişki içinde olmadığı saptanmıştır. Babaların yoğun çalışmaları nedeniyle çocuklarına zaman ayıramamaları ve eğitim düzeyi yüksek anne - baba sayısının azlığı anne - babaların eğitim düzeyinden kaynaklanabilecek farklılığı engelleyebileceği düşünülmektedir.

Kardeş sayısına bakıldığında ise TV bağımlılıkları ile kardeş sayısının anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Son yirmi yılda yapılan araştırmalara bakıldığında araştırmanın yapıldığı yere ve zamana göre değişkenlik gösteren bu sonucun araştırmamızda yer bulmasının sebebi kardeş sayısının TV bağımlılık düzeyini ne derece etkilediğini araştırmaktır. Balantekin (2009) yaptığı araştırmada ulaştığı sonuç araştırmamız ile zıt bir sonuç saptamıştır. Bunun nedeni ise yukarıda değinildiği gibi yer ve zaman farkından kaynaklanmakta olabilir.

“Öğrencilerin saldırganlık durumları sosyo-demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, tv sayısı, internet bağlantısı) göre değişmektedir mi?”

Yapılan anket sonucunda ulaşılan sonuçlarına göre demografik yapı ile saldırganlık arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Buna göre iki saldırganlık türü önümüze çıkmaktadır. Bunlar düşük saldırganlık ve yüksek saldırganlık olarak iki kısma ayrılmıştır.

Buna göre cinsiyete göre araştırmaya katılan düşük ve yüksek saldırganlık grubunda bulunanların çoğu erkeklerden oluşmakta iken düşük ve yüksek saldırganlık grubunda kız öğrenciler erkek öğrencilere nispeten daha azdır. Abdulhay (2021)’ın da araştırmamızla benzer bir sonuca varmıştır. Abdulhay(2021) “İlkokula Devam Eden Suriyeli Öğrencilerin Saldırganlık davranış Düzeyleri Ve Nedenlerine İlişkin Öğretmen Algılarının İncelenmesi” adlı çalışmasında Suriyeli öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmaya göre de saldırganlık ile cinsiyetin herhangi bir ilişkisi yoktur. Bu tamamen öğrencilerin ruhsal ve kişisel özellikleri ile ilgilidir. Araştırma sonuçlarının aksine, Dilekmen, Ada ve Alver (2011), ilköğretim II. Kademe öğrencilerinin saldırganlık özelliklerini çeşitli değişkenler üzerinden incelemeyi amaçlayan çalışmada, öğrenci saldırganlığının orta düzeyin üzerinde olduğu ve cinsiyetin saldırgan davranışlarda belirleyici bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Gönültaş ve Atıcı (2014) tarafından yapılan çalışmada da çocukların saldırganlık puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Sezer ve ark. (2013) 4., 5. ve 6. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Tuzgöl’ün (1998) farklı anne baba tutumlarına sahip lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaya yönelik bu çalışmanın sonucuna benzer bir diğer sonuç olarak, cinsiyet değişkeninin

saldırganlık düzeyine etkisinin anlamlı olduğu ve erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde Yasankul (2007) tarafından yapılan araştırmada da ilkokul 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimlerinin cinsiyete göre erkek öğrenciler lehine farklılaştığı belirlenmiştir. Arslan, Hamarta, Arslan ve Saygın (2010), Kılıçarslan (2009), Yavuz (2007) ve Girard, Pingault, Falissard, Boivin, Dionne ve Tremblay (2014) tarafından yapılan araştırmalarda erkek öğrencilerin saldırganlık puanları ortalama puanlar olarak bulunmuştur. Genç, Taylan, Adıgüzel ve Kutlu (2017) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, erkek çocuklarda fiziksel ve sözlü şiddet türlerinde şiddet oranı daha yüksekse, kızların kendilerine zarar geldiklerinde daha çok incitmeyi tercih ettikleri belirlenmiştir. Yavuz (2007) 4. Ve 5. Sınıflar üzerine yaptığı araştırmanın sonucuna göre ise erkek öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Sınıflara göre incelendiğinde ise yüksek saldırganlık seviyesinde olanların 8. Sınıfta olduğu ve düşük saldırganlık seviyesinde ise 6. Sınıfların düşük saldırganlık grubunda birinci sırada olduğu görülmektedir. Bilgiç (2020) tarafından 1036 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada spor ile çeşitli demografik özellikler, sosyalleşme düzeyleri ve saldırganlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada sınıf değişkeni ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve sınıf düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlığın arttığı görülmüştür. Trajković (2020) ise Sırbistan'da öğrenim gören 105 lise öğrencisinin katılımıyla futbol aktiviteleri, fiziksel uygunluk ve saldırganlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada lise öğrencilerinde fiziksel saldırganlığın diğer alt boyutlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmada ayrıca spor aktivitelerinin fiziksel saldırganlık ve düşmanlık üzerinde azaltıcı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Güney Afrika'da eğitimine devam eden 434 öğrencinin katılımıyla lise öğrencileri arasında saldırganlık ve indirgeme uygulamasına yer verilmiştir. Araştırmada, üniversite öğrencilerinde fiziksel saldırganlığın daha yüksek olduğu gözlemlendi. Araştırmada, saldırganlık düzeyi yüksek öğrencilere yönelik sınıflarda düzenlenen davranış değişikliği eğitimlerinin de saldırganlık düzeylerini azalttığı bulunmuştur (Taylor ve diğerleri,2020). Abdulhay (2021) yaptığı araştırmanın sonucuna göre; ilköğretime devam eden Suriyeli öğrencilerin sınıf düzeyine göre saldırgan davranış düzeylerine ilişkin sonuçlara bakıldığında 1, 2, 3 ve 4. sınıflardaki öğrencilerin çok az saldırgan davranış sergiledikleri belirlendi. Ancak genel olarak saldırgan

davranışların daha çok 2. ve 3. sınıflarda görüldüğü sonucuna varmıştır. Araştırmaların daha çok ilkokul, anaokulu, lise ve üzeri öğrenciler üzerinde yapıldığı görülmüştür. İlkokul, 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştıran Yasankul'un (2007) sonuçlarına göre, öğrencilerin saldırganlık eğilimleri 5. sınıflar lehine anlamlı bir farklılık göstermiştir. Baş ve Kabasakal'ın (2010) ilkokul çocuklarında saldırganlık ve şiddet davranışının yaygınlığını çeşitli değişkenlere göre incelemeyi amaçlayan araştırmasının sonucu Yasankul'un araştırma sonucunu desteklemektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre fiziksel dövüş oranının en düşük olduğu sınıf dördüncü sınıf, en yüksek olduğu sınıf ise beşinci sınıftır. Diğer çalışmaların ve bu araştırmanın sonuçları dikkate alındığında, öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığı söylenebilir. Bu durum, okul düzeyi ile birlikte yaş artışının ardından öğrencilerin ergenliğe girmesiyle ilgili olduğu düşünülebilmektedir. Burada araştırma konularının saldırganlık ile ilgili olması ortak nokta kabul edilirken öğrencilerin sınıf farklılıkları göz ardı edilmiş olup araştırma sonuçlarının aynı yönde olduğuna dikkat çekilmek üzere yapılmıştır.

Evde internetin olup olmadığına göre bakıldığında ise evde internet bağlantısı bulunanların düşük saldırganlık seviyesinde daha fazla olurken, yine yüksek saldırganlık seviyesinde olan öğrencilerin evlerinde internet bağlantısının olduğu görülmektedir. Buna göre evinde internet bağlantısı bulunmayanların saldırganlık seviyeleri daha düşük olduğu düşünülebilir.

Evde TV sayısına göre düşük ve yüksek saldırganlık seviyelerinin yüksek olan öğrencilerin evlerinde yalnız bir TV olduğu görülmüştür. Buna göre düşük saldırganlık seviyelerinde saldırganlık seviyesinin düşük olmasının sebebi ise öğrencilerin anne ve babalarının eğitim seviyelerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Anne ve babalarının eğitim durumlarına göre düşük saldırganlık grubundaki öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarının okuryazar olanların daha düşük bir katılım sağlamış olmalarına rağmen en yüksek seviyede olan ilkokul mezunlarıdır. Buna göre babalarının eğitim durumlarına göre bakıldığında ise düşük saldırganlık durumlarının en yüksek olduğu grup babalarının eğitim durumu annelerin durumlarına benzer olarak yine ilkokuldur. Sonuç olarak düşük saldırganlık seviyesine sahip araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin anne ve babaları ilkokul mezunudur. Yüksek saldırganlık açısından bakıldığında ise annelerinin eğitim durumu yine ilkokul olanların yüksek

saldırganlık seviyesine sahip olan öğrencilerden oluştuğu ve babalarının da aynı şekilde ilkokul eğitim seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan anne - babaların eğitim düzeylerinin benzer özellik göstermesinden dolayı yüksek eğitim düzeyinde bulunan anne-babalarla kıyaslanamama olasılığından kaynaklanabilir.

“Öğrencilerin TV bağımlılığı ile saldırganlığı arasında bir ilişki var mıdır?”

araştırmanın alt problem cümlesi ışığında bulgular yorumlanacaktır. Buna göre;

Ortaokul öğrencileri ile yapılan uygulama sonucunda TV bağımlılığı ve saldırganlık arasında aynı yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Televizyon bağımlılığının saldırganlığı tetiklediği ve TV bağımlılık düzeyleri yüksek olan ortaokul öğrencilerinin daha saldırgan davranışlar sergilediği bulgulara görülmüştür. TV bağımlılığı ortaokul öğrencilerinin hayata odaklanamaması sebebiyle öğrenciyi saldırgan davranışlar sergilemeye itebilmektedir. Bu da TV bağımlısı öğrencilerin bağımlılık düzeylerine göre daha saldırgan olduğunu gösterebilmektedir. TV bağımlılığı ortaokul öğrencilerinin ders başarısı, arkadaş ve aile ilişkileri, öğrenci – öğretmen ilişkileri, öğrenci ders ilişkileri ve hayatta ilişkisinin olduğu her alanı doğrudan doğruya etkileyebilmektedir. Öğrencinin ödev yapmasına, ders çalışmasına ve özellikle dönemimizde 8. Sınıf öğrencileri için öğrencinin düşmanı olarak görülebilir. Öğrencinin bunları yapamaması öğrenciyi saldırganlaştırabilmektedir. Bu saldırganlık hem sözlü hem de fiziksel olabilmektedir.

Cinsiyete göre bakıldığında ise erkek veya kız öğrencilerde cinsiyet fark etmeksizin herhangi bir ilişki tespit edilmemiş yani TV bağımlılığı ve saldırganlığın cinsiyet ile ilgili olmadığı kişilerin diğer özelliklerine göre şekilde aldığı sonucuna varılabileceği düşünülebilir. Cinsiyeti erkek veya kız olma durumuna göre ortaokul öğrencilerinin TV bağımlısı ve saldırgan olmayacağı sonucuna varılabilir ve bu sonuca göre de cinsiyet ile ilgili herhangi bir anlamlılık tespit edilemediği belirtilebilir.

Öğrencilerin evlerinde internet olma durumuna göre bakıldığında ise evinde internet bağlantısı olsun veya olmasın öğrencilerin herhangi TV bağımlılığı ve saldırganlık ile ilgili bir etkisinin olmadığı, cinsiyet faktöründe olduğu gibi TV bağımlılığı ve saldırganlığın diğer özelliklerle ilgili olduğu söylenebilir. İnternet bağlantısı olsun veya olmasın öğrencilerin TV bağımlısı olmayabileceği ve buna bağlı olarak da saldırgan olmayabileceği sonucu düşünülebilir.

Öğrencilerin okuduğu sınıf ile saldırganlık ile ilgili bir ilgisi bulunmazken, bu faktör ile TV bağımlılığı arasında ilişki olduğu saptanmıştır. TV sayısı ve saldırganlık arasında bir ilişki saptanmazken, TV sayısı ile TV bağımlılığı arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırmalar incelendiğinde, ilköğretim öğrencilerinin saldırgan davranış düzeyleri ile sınıf düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen önceki çalışmaların çok az olduğu görülmüştür.

Evinde TV sayısı üç ve üzeri olan öğrencilerin TV bağımlılığı daha yüksek iken bir TV olan öğrencilerin bağımlılık düzeyleri daha az olduğu sonucu görülmüştür. Bu da öğrencilerin evlerinde gittikleri her odada TV'ye rastladıkları ve dolayısıyla bağımlılık düzeylerini arttırdığı düşünülebilir. Fakat çalışmada evdeki TV sayısı ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Anne ve baba eğitim durumuna göre TV bağımlılığı ve saldırganlık arasında herhangi bir ilişki saptanmamış. Buna göre anne ve baba hangi eğitim seviyesinde olduğu fark etmeksizin saldırganlığı ve TV bağımlılığını tetiklemediği çıkarımında bulunulabilir. Buna göre anne ve babanın eğitim durumu ilkokul veya üniversite olması öğrencinin TV bağımlılığı ve buna bağlı olarak da saldırganlık üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı düşünülebilir veya çalışmaya katılan anne - babaların eğitim düzeylerinin benzer özellik göstermesinden dolayı yüksek eğitim düzeyinde bulunan anne-babalarla kıyaslanamama olasılığından kaynaklanabilir. Öğrenci TV bağımlısı olurken anne ve babasının eğitim durumuna göre değil de kendi kişisel özelliklerine göre değişebileceği de bir alternatif olabilir.

Kardeş sayısına göre TV bağımlılığının ve buna bağlı olarak da saldırganlığın herhangi bir ilişkisinin olmadığı saptanmıştır. Buna göre TV bağımlılığı kardeş sayısına bağlı değildir. Saldırganlığın da aynı şekilde kardeş sayısı ile herhangi bir ilişkisi yoktur şeklinde yorumlanabilir. TV bağımlılığı ve saldırganlık durumunun kardeş sayısı ile ilişkilerinin olmadığı çalışma sonucunda çıkan bulgularla ortaya konulabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hipotez Sonuçları:

H1: Saldırganlık ile tv bağımlılığı arasında ilişki bulunmaktadır.

H2: Saldırganlık ile tv bağımlılığı cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.

H3: Saldırganlık ile tv bağımlılığı sınıf düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H4: Saldırganlık ile tv bağımlılığı anne eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

H5: Saldırganlık ile tv bağımlılığı baba eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

H6: Saldırganlık ile tv bağımlılığı kardeş sayısına göre farklılık göstermemektedir.

H7: Saldırganlık ile tv bağımlılığı tv sayısına göre farklılık göstermektedir.

H8: Saldırganlık ile tv bağımlılığı internet bağlantısının olup olmasına göre farklılık göstermemektedir.

Ortaokul öğrencilerinde TV bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmamızda sonuçlar şu şekildedir;

- Cinsiyet ile TV bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ve cinsiyetin TV bağımlılığında rol oynamadığı,
- Sınıf düzeyinde TV'ye bağımlı olmayan öğrencilerin ilk sırada olduğu sınıf ise 8. Sınıf öğrencileridir.
- Evde internet bağlantı durumuna göre bağımlılık düzeylerine göre evde internet bağlantısı olup TV bağımlısı olmayan öğrencilerin daha fazla çoğunlukta olduğu görülmüştür.
- Evdeki TV sayısı durumuna göre bakıldığında ise evinde evdeki TV sayısına göre bağımlılık düzeyi artmaktadır. Evdeki TV sayısı ile TV bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki vardır.

- Anne ve baba eğitim durumu ile TV bağımlılık düzeylerinin anlamlı bir ilişki içinde olmadığı saptanmıştır.
- Kardeş sayısına bakıldığında ise TV bağımlılıkları ile kardeş sayısının anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir.
- Buna göre cinsiyete göre araştırmaya katılan düşük ve yüksek saldırganlık grubunda bulunanların çoğu erkeklerden oluşmakta iken düşük ve yüksek saldırganlık grubunda kız öğrenciler erkek öğrencilere nispeten daha azdır.
- Sınıflara göre incelendiğinde ise yüksek saldırganlık seviyesinde olanların 8. Sınıfta olduğu ve düşük saldırganlık seviyesinde ise 6. Sınıfların düşük saldırganlık grubunda birinci sırada olduğu görülmektedir.
- Evde internetin olup olmadığına göre bakıldığında ise evde internet bağlantısı bulunanların düşük saldırganlık seviyesinde daha fazla olurken, yine yüksek saldırganlık seviyesinde olan öğrencilerin evlerinde internet bağlantısının olduğu görülmektedir. Buna göre evinde internet bağlantısı bulunmayanların saldırganlık seviyeleri daha düşüktür.
- Evde TV sayısına göre düşük ve yüksek saldırganlık seviyelerinin yüksek olan öğrencilerin evlerinde yalnız bir TV olduğu görülmüştür.
- Anne ve babalarının eğitim durumlarına göre düşük saldırganlık grubundaki öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarının okuryazar olanların daha düşük bir katılım sağlamış olmalarına rağmen en yüksek seviyede olan ilkökul mezunlarıdır.
- Ortaokul öğrencileri ile yapılan uygulama sonucunda TV bağımlılığı ve saldırganlık arasında aynı yönde ilişki olduğu saptanmıştır.
- Cinsiyete göre bakıldığında ise erkek veya kız öğrencilerde cinsiyet fark etmeksizin herhangi bir ilişki tespit edilmemiş yani TV bağımlılığı ve saldırganlığın cinsiyet ile ilgili olmadığı kişilerin diğer özelliklerine göre şekilde aldığı sonucuna varılmıştır
- Öğrencilerin evlerinde internet olma durumuna göre bakıldığında ise evinde

internet bağlantısı olsun veya olmasın öğrencilerin herhangi TV bağımlılığı ve saldırganlık ile ilgili hiçbir etkisinin olmadığı, cinsiyet faktöründe olduğu gibi TV bağımlılığı ve saldırganlığın diğer özelliklerle ilgili olduğu saptanmıştır. İnternet bağlantısı olsun veya olmasın öğrencilerin TV bağımlısı olmayacağı ve buna bağlı olarak da saldırgan olmayacağı tespit edilmiştir.

- Öğrencilerin okuduğu sınıf ile saldırganlık ile ilgili hiçbir ilgisi bulunmazken, bu faktör ile TV bağımlılığı arasında ilişki olduğu saptanmıştır
- Evinde TV sayısı üç ve üzeri olan öğrencilerin TV bağımlılığı daha yüksek iken bir TV olan öğrencilerin bağımlılık düzeyleri daha azdır.
- Anne ve baba eğitim durumuna göre TV bağımlılığı ve saldırganlık arasında herhangi bir ilişki saptanmamış.
- Kardeş sayısına göre TV bağımlılığının ve buna bağlı olarak da saldırganlığın herhangi bir ilişkisinin olmadığı saptanmıştır.

Gelecek araştırmalara ise bazı öneriler mevcuttur;

- Araştırmacıların daha fazla popülasyonla araştırma yapmaları araştırma sonucunun anlamlılık düzeyini arttırmada büyük rol oynayabilir,
- Araştırmacıların sadece ortaokul değil on iki yıl eğitim gören tüm öğrencilerde tek araştırma çatısında birleştirilerek TV bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkinin ne düzeyde olduğu sonucuna ulaşılabilir,
- TV bağımlılığı ve saldırganlık durumunun okulu terk yani okulu bırakma ile ilişkilerinin incelemeleri faydalı olabilir,
- Araştırmacıların, araştırmalarına daha uzun sürelerde yaparak daha fazla öğrenciye ve 81 ilde ve 922 ilçede bulunan öğrencilere ulaşmak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Milli Eğitim Müdürlükleri aracılığıyla resmi yollardan tüm öğrencileri içine alacak büyük çapta bir araştırma yapılması önerilmektedir.

Ortaokul öğrencilerinde TV bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmamızın sonucunda öneriler;

- Tv izleme süreleri aileler tarafından denetlenebilir. (Lynn, Johnson, 2018).
- Evde en fazla 1 adet tv bulunması en azından çocuğun evin her yerinde bu uyarana maruz kalmasını önleyebilir. Teknolojik aletlerle dolu bir hanenin oluşması engellenebilir.
- Ebeveynlerin tv izlemeye dair tutumları çocuklara örnek teşkil etmektedir bu sebeple ebeveynler televizyon izleme alışkanlıklarına dikkat etmelidir. Yasaklayıcı ifadeler ile çocukta bu tutumu farklılaştırmak mümkün değildir (Başaran 1996). Bunun yerine programları çocuklarıyla birlikte izlemeli, programları çocuklarıyla tartışmalı ve bu programların çocukları üzerindeki negatif etkilerini azaltmalıdırlar (Dökmen 2003).
- Çocuklar gereğinden fazla TV izliyorsa, çocuğu gerçekten tatmin eden çok az aktivite olduğu söylenebilir. Bu durum da televizyonu çekici kılar. Bu bağlamda çocukların yaşam kalitelerini ve gerçek hayattaki duygusal doyumlarını artırmak, televizyonla etkileşimi azaltacaktır. Sportif faaliyetler, dans vb. (Balantekin, 2009). Öğrenciler saldırganlığı da sportif faaliyetlerle olumlu bir duruma yöneltebilir.
- Öğrencilerin arkadaşları ile görüşmesi için uygun ortamlar yaratılarak çocuğun sosyalleşmesi sağlanabilir.
- Bir çocuğun televizyona olan ilgisinin azaltılması için önce bunu yapmaya istekli olması gerekir. Bu da sevgi, kurallar ve sınırlar öğretilerek mümkün olabilir. (Balantekin, 2009).
- Program başlamadan önce TV programlarının içeriği hakkında verilen, şiddet, cinsellik vb. ile ilgili semboller çocuklar için zararlı unsurların bulunduğu bir göstergesidir. Yapılması gereken çocuğa uygun olmayan zararlı yayın ve programları seyretmesini engellemektir. (Balantekin, 2009).
- Çocukların ilgi duyduğu, keyif aldığı oyunlarla uğraşması televizyon izleme sürelerini ve bundan alınan keyfi azaltacaktır. Çocuklar duyguları gerçek olmayan bir ortamda değil doğal yaşam etkinlikleriyle doyuracak ve oyun oynamaları sayesinde hem duyguları hem becerileri gelişecektir. Oyun ortamı çocuğun kendini ifade edebildiği en gerçek öğrenme yeridir (Başal 2005)
- Televizyonla ilgili olumlu-kaliteli tutumlarından dolayı öğrenciler öğretmen-aile tarafından takdir edilebilir. Televizyonla ilgili şuurunu artırmak için

iletişim kurulmalı ve ince eleyip sık dokuyan bir seyirci olmaları için çocuklara telkinde bulunulabilir.

- Öğrencilerin ne tür yayınları seyrettiği ve neden seyrettiği anlaşılmalıdır. Ebeveynlerle görüşmeler yapılarak hane halkının televizyona karşı tavırları tespit edilmelidir. Öğrencilerin televizyona yönelik duruşları hane içerisinde tartişılması gerekir, ebeveynlerin televizyona karşı tavırları bunu sınırlandırma için önemlidir (Rogge 1989). Öğretmenlerin, ocuğun televizyondan dolayı saldırganlık yaşadığını gözlemlediği negatif durumları ailelere anlatmalıdır. Öğrencinin uygun programları izlemesi için ebeveynler ile planlama yapılmalıdır.
- Medya okur-yazarlığı eğitim kurumlarında ders olarak çocuklara anlatılmalıdır. Çocukların çokça seyrettiği yayınlar sınıf içerisinde ğretmen başkanlığında analiz edilerek ve tartişılarak ders verimli hale getirilebilir (Balantekin,2009).
- Ailelere nleyici seminerler okul psikolojik danışmanları tarafından verilebilir.
- Televizyona Bağımlılık leğinin analiz edilmesi sonucunda kararsızlar grubu da bulunmaktadır. Televizyona karşı tavırların belirlenmesi sebebiyle ebeveynlerle görüşme içinde olup doğru sonuçlara erişilebilir. Ayrıca kararsız grubundaki öğrenciler için önleyici çalışmalar, oturumlar yapılabilir ve seminerler verilebilir (Balantekin,2009).
- Televizyona bağımlı olduğu düşünülen ocuk için, toplumsal becerileri ve eski ruh halini tekrar kazanmasına yardımcı olabilecek, uzmanlar tarafından psikoterapi seansları düzenlenebilir (Lynn, Johnson, 2018).

Tv bağımlılığından kaçınmak için Coşkun (2003) tavsiyelerde bulunmaktadır:

- Diğer bağımlılıklarda olduğu gibi, bu işte ne kadar zaman harcadığınızı, ne getirdiğini ve sizden neleri aldığıyla ilgili günlük tutmaya başlayın. Aynı zamanda izlediğiniz tüm yayınları kaydettiğiniz bir günlük olmalıdır.
- Alternatif aile etkinliklerinin bir listesini oluşturun ve herkesin görebileceği bir yere asın. Aile yeleri bu listede kendilerine uygun bir şey bulacaktır.

- Haftada bir kez TV'siz günler ilan edin. Gün sayısını artırdıkça, tüm ailenizin hayatının televizyona ne kadar bağılı olduğunu anlayabilirsiniz.

Coşkun (2003) ekseriyetle çocuklar için de bazı tavsiyelerde bulunmuştur:

- Gelişmekte olan çocuğunuzun saatlerce televizyon karşısında oturmasını önleyin.
- Çocuğunuzun izleyeceği programı alternatifler belirleyerek birlikte seçin.
- Yayın bittiğinde çocuğunuzun tv karşısında daha fazla kalmaması için ekranı kapatın.

KAYNAKLAR

- Abdulhay, F. (2021). İlkokula Devam Eden Suriyeli Öğrencilerin Saldırganlık Davranış Düzeyleri Ve Nedenlerine İlişkin Öğretmen Algılarının İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Akkan, A. (2021). Teknoloji Bağımlılığının Nedenleri. <https://www.kimpsikoloji.com/televizyon-bagimlilikinin-nedenleri>, Erişim Tarihi: 27.12.2021.
- Aronson, E. & Wilson, T. D. & Akert, R. M. (2012). Sosyal psikoloji. Kaknüs Yayınları, (1.Baskı), 675-730.
- Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., & Saygın, Y. (2010). Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(1), 379-388.
- Atman, Ü., 2003, “Kadına Yönelik Şiddet; Cinsel Taciz / Irza Geçme”, STED, 12 (9), s. 333.
- Avcı, R. “Şiddet Davranışı gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin, Aile İşlevleri, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (2006)
- Ay, H. (2017). *Okul öncesi dönemi çocuklarının saldırganlık davranışlarının anne ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesi* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Aydoğmuş, K. (2003). Ana-baba okulu, çocuklarda uyum ve davranış bozuklukları. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aytekin, E. (2015). Ortaokul öğrencilerinin saldırganlık düzeyinin ebeveyn kabul red algısı ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bacıoğlu, SD. & Özdemir, Y. (2012). İlköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile yaş, cinsiyet, Başarı Durumu ve Öfke Arasındaki İlişkiler. Aydın: Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2(2):169-187.
- Balantekin, Y. (2009). *10-14 yaş arası çocuklarda televizyon bağımlılığı üzerine bir araştırma*. (Yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Balcıoğlu, İ. (2001). *Şiddet ve toplum*. İstanbul: Bilge yayınları.
- Bammel, LL. (1992). Bammel G. leisure and human behavior, 2nded. Madison, Brown & Benchmark Publishers.
- Bandura, A. (1977). Social learning theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-hall
- Baron, RA. & Bryne, D. (1987). Social psychology: Understanding human interaction, 5thed. Boston, Allyn & Bacon.

- Başal H. Asude, Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri, İstanbul, Morpa Yayınları, 2005
- Başaran, İ. Ethem; Eğitim Psikolojisi, (Eğitimin Psikolojik Temelleri), Gül Yayınevi, 5.Baskı, Ankara, 1996
- Batmaz, V. Ve Aksoy, A. (1995); Türkiye’de Televizyon ve Aile (Elektronikhane), Bizim Büro Basımevi, Kasım Ankara.
- Bay-Hinitz, A. K. (2001). Prescribing Games to Reduce Aggression in Children. In C. Schaefer & S. E. Reid (Ed.), Game Play Therapeutic Use of Childhood Games (2nd ed., pp. 367-368). New York, NY: John Wiley and Sons, Inc.
- Berkowitz, L. (1993). Agression: Its causes, consequences, and control. New York: McGraw-Hill.
- Bilgiç, H. (2020). Mardin İli Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Durumları ve Bazı Demografik Özelliklerine Göre Saldırganlık ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi (Yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak.
- Bilgin, A. (2008). Okullarda şiddeti önlemede bir yöntem: Çatışma çözme. Bursa: Ezgi Kitabevi
- Brenner, C. (1998). Psikanaliz Temel Kavramlar. (Çev. I. Savasır, Y.Savasır). Ankara: Hekimler Birliği Yayınları.
- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi| Istanbul University Faculty of Communication Journal*, (28).
- Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Cansever, G. (1985). “İçimdeki Ben, Freud Görüşünün Açıklanması”, Beta Yay., 3.basım, İstanbul, 1985.
- Ceyhan, Ş. SOSYAL ÖĞRENME KURAMI İLE FLÜT DERSLERİNİN NİTELİĞİ ARTIRILABİLİR Mİ?. *Sahne ve Müzik* , (11), 210-235.
- Corey, G. (2005). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları* (Ed:Ayhan Sağlam). Ankara: Mentis Yayıncılık
- Coşkun, M. Y. (2003).Televizyon Bağımlılığı. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 425. Online Erişim: <http://www.denizce.com/tvbagimlilik.asp>
- Cox, R. H. 1985. In Sport Psychology: Sport Psychology For Teenager, Dubuque, IA: Wm. C. Brown
- Cüceloğlu, D. (2005). İnsan ve davranışı. İstanbul: Remzi Kitapevi, s.360.
- Cüceloğlu, D. (2016). İnsan ve davranışı. İstanbul: Remzi Kitapevi, (28.Baskı), 67-280.
- Çakır, V. Ve Çakır, V. (2010); Televizyon Bağımlılığı Ekim Baskı Sebat Ofset Matbaacılık Literatürk.

- Çelik, H., & Otrar, M. (2009). Saldırganlık Envanterinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29 (29), 101-120.
- Çetinkaya, H. (1991). Video oyunlarının çocuklarda saldırganlığa etkisi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çobanoğlu, MG. (1993). Sporda saldırganlık olgusu ve bu olgunun sportif performans üzerine etkisi. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Dağ, İ. & ark. (2005). Televizyon programlarındaki Şiddet içeriğinin, müstehcenliği ve mahremiyet ihlallerinin izleyicilerin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Özel Çalışma Grubu Raporu, Ağustos.
- Dağlı, Ö., & Hacıbektaşoğlu, E. (2015). Televizyon reklamlarının çocuk-aile ilişkisi ve boş zaman kavramı ekseninde değerlendirilmesi. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 183-212.
- Deptula, D. R. and Cohen, R. (2004). Aggressive, rejected and delinquent children and adolescent: a comparison of their friendships. *Aggression and Violent Behavior*, 9, 75-104.
- Dicle, A. N. Televizyon-Online İzleme Bağımlılığı.
- Dilekmen, M. & Ada, G. & Alver, B. (2011). İlköğretim 1. kademe öğrencilerinin saldırganlık özellikleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2):927-944.
- Dinç, M. (2010); İnternet Bağımlılığı, Erkam Matbaası Küçükçekmece/İstanbul Ferfir Eğitim Ve Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2003). İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul
- Durkin M.S., ET AL., (1998) Mental Retardation, Edi: Wallace R.B., Public Health & Preventive Medicine, Edi. 14th., Appleton & Lange, 1049-1058.
- Duy, B. & Yıldız, M. A. (2014). Ergenler için duygu düzenleme ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 23-35.
- Efîlti, E. (2006). Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık ve denetim odağının karşılaştırılması olarak incelenmesi. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Erdinç, S. Y., & Kapçı, E. G. T. D. (2009). *Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Doctoral dissertation, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı (Okul Öncesi Eğitimi Programı)).

- Eroğlu, S. E. (2009). Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 205-221.
- Ersanlı, K. (2005). Davranışlarımız Gelişim ve Öğrenme. Samsun: Eser Matbaası.
- Flannery, D. J. (1997). School Violence: Risk, Preventive Intervention, and Policy. Urban Diversity Series No. 109.
- Friman M, Nyberg C ve Norlander T, Treats and directed at soccer referees: An empirical phenomenological study, *The Qualitative Report*, 2004, 9(4), 652-672.
- Fromm, E. (1993). İnsandaki yıkıcılığın kökenleri. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gasteiger-Klicpera, B. ve Klein, G. (2007). “Okullarda Şiddeti Önlemek”. İzmir: İlya Yayınevi.
- GENÇ, Y., TAYLAN, H.H., ADIGÜZEL, Y., & KUTLU, İ. (2017). Aile içi ergenlerin şiddetine etkisi: Antalya liseleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi* , 7 (2), 409-422.
- Gençtan, E. (2002). Psikanaliz ve Sonrası. 10. Basım. İstanbul: Metis yayınları.
- Gerrig, R. C. ve Zimbardo, P. G. (2012). *Psikoloji ve yaşam* (Çev: Gamze Sart). Ankara: Nobel Yayınevi
- Geyik, K. (2008); Doğu Anadolu Bölgesi'nde Yerel Televizyon, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı Yayıncılığı Erzurum Yüksek Lisans Tezi.
- Girard, L. C., Pingault, J. B., Falissard, B., Boivin, M., Dionne, G., & Tremblay, R. E. (2014). Physical aggression and language ability from 17 to 72 months: cross-lagged effects in a population sample. *PloS One*, 9(11), e112185. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0112185>
- Goldstein, A. P. & Carr, E. G. (1981). In response to aggression methods of control and prosocial alternatives. New York: Pergamon Pres, Inc.
- Gökbüzoğlu, B. (2008). Ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gönültaş, O., & Atıcı, M. (2014). Ortaokul son sınıf öğrencilerinin öfke düzeyleri ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 370-386.
- Gross, J. (2002). Emotion regulation: Affective, cognitive, and social consequences. *Psychophysiology*, 39, 281– 291.
- Gülay, H. (2008). 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Gültekin, F. (2008). Saldırganlık ve Öfkeyi Azaltma Programının İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Güner, N. (1995). Ergenlerin dinledikleri müzik türünün depresyon ve saldırganlık düzeyine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Güney, S. (2012). Sosyal psikoloji. Ankara: Nobel Yayıncılık, İkinci Baskı. Tuzgöl, M. (1998). Ana baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güngör A.(1989). “Lise Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerini Etkileyen Etmenler”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Ankara.
- Güngör, Vazife (2011); İletişim Kuramlar Yaklaşımlar, Siyasal Kitap Evi, Ankara.
- Gürsoy, F., Dizman, H., Gültekin, G. (2006). Saldırganlık Kuramları Aggressiveness Theorems
- Hasta, D. & Güler, M. E. (2013). Saldırganlık: kişilerarası ilişki tarzları ve empati açısından bir inceleme. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(1), 64- 104.
- Hermann, H. R. (2019). İnsanlarda ve hayvanlarda baskınlık ve saldırganlık büyük yaşam mücadelesi. İstanbul: The Kitap Yayınları, (1. Baskı), 19-168.
- Hogg, M. A. & Vaughan, G. M. (2007). Sosyal psikoloji (Çev. Yıldız, İbrahim ve Gelmez, Aydın). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Işık, U. (2009); Medya Bağımlılığı Teorisi Doğrultusunda İnternet Kullanımının Etkileri Ve İnternet Bağımlılığı, Kuram Ve Araştırma Dergisi Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Bahar, Sayı: 28.
- İkizler, C. (1993). Sporda başarının psikolojisi. İstanbul: Alfa Basın Dağıtım.
- İlal, E. (1989); İletişim Yıgınsal İletişim Araçları Ve Toplum, Der Yayınları İstanbul.
- Karaca, R. (2015). Kişiliğim ve ben. Nobel Yayınevi, (1. Baskı), 13-235.
- Karakaş, A. (2018). Sabır tutumunun sürekli öfke ifade tarzlarına ve öfke kontrolüne etkisi. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 93-111.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi (19. Basım)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kellner, D. (2010); Medya Gösterisi Çeviren: Zeynep Paşalı Açıklama Kitap Birinci Baskı Ocak.
- Kesebir, P. (2016). PSİKOLOJİ. T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 2683. Online Erişim: <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/PSI103U/ebook/PSI103U-12V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf>
- Kılıçarslan, S. (2009). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi , Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

- Kılıçarslan, S., & Atıcı, M. (2010). İLKÖĞRETİM 7. VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKILCI OLMAYAN İNANÇLARI İLE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 19(3).
- Kılınç, E. & Murat, M. (2012). Genel lise 9. sınıf öğrencilerinin bazı değişkenlere ve sürekli kaygı düzeylerine göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:11, Sayı:3, 835-853.
- Kina, B. (2017). *Ortaokul öğrencilerinde anksiyete ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kocaoğlu, M. (2018). *Alkol ve madde kullanım bozukluğu nedeniyle ayaktan tedavi gören hastaların çocukluk çağı travmaları, bağlanma stilleri ve mizaç özellikleri açısından karşılaştırılması* (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- Köksal, F. (1991). Denetim odağı ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiler. (Doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Koroğlu, E. (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı*. (5. Baskı). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Kurtyılmaz, Y. (2005). Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kurumu, B. A. A. (1998). Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet. *Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Bilim Serisi*, 113.
- Küçükdoğan, B. (2009); *Televizyon Ve... Ütopya Yayın Evi Aralık Ankara*.
- Lynn, G. T. ve Johnson, C. C. (2018). Ekran Bağımlılığı (Çev. Yolaçan, F). Destek Yayınları, İstanbul.
- Marcus, F.R. ve Kramer, C. (2010). Reactive and Proactive Aggression: Attachment and Social Competence Predictors. *The Journal of Genetic Psychology*, 162(3):260-275
- McIlwraith, R. D. (1998). "I'm addicted to television": The personality, imagination, and TV watching patterns of self-identified TV addicts. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 42(3), 371-386.
- Mete, M. (1999); *Televizyon Yayınlarının Türk Toplumundaki Etkisi*, Maltepe Ankara Baskı: Düş Atölyesi Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 189.
- Miçoogulları, B. O. (2018). Öfke Kontrolü, (1. Baskı), Akademisyen Kitabevi, 1-49.
- Moeller-Thomas, G. (2001). Youth aggression and violence: A psychological approach. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Navaro, L. (2007); *Tapınağın Öbür Yüzü*, 6. Basım Remzi Kitap Evi Ağustos.

- Ögel, K., Tarı, I., & Eke, C. Y. (2006). Okullarda suç ve şiddeti önleme. *İstanbul: Yeniden Yayınları*, 17, 9-23.
- Öğülmüş, S. (1995). Okullarda (Liselerde) Şiddet ve Saldırganlık, Yayınlanmamış Araştırma Raporu. A.Ü. Eği. Bilim. Fakültesi. Ankara.
- Önder, C., Demir, C., & Yirci, R. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (66), 145-163.
- Özdevecioğlu, M. (2003). Algılanan örgütsel adaletin bireylerarası saldırgan davranışlar üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Erciyes üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*, (21).
- Özgüven, İ. E. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam, (1. Basım), Ankara: PDREM Yayınları.
- Parsons, P. (2010); Ntv Bilim Bağımlılık, Aylık Yaygın Süreli Yayın Esenyurt Aralık Sayı:22 İstanbul.
- Pişkin, M (2002) “Okul Zorbalığı: Tanımı, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler”. *Eğitim Bilimleri Dergisi* 2(2). Ankara.
- Rogge, J. U. (1989). Televizyon Video Delileri (Çev. Çalışkan, L.). Afa Yayınları, İstanbul.
- SAĞLIK, G. N. PSİKANALİTİK KURAM ve SOSYAL HİZMET. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 435-455.
- Sarı, Ü., & Kandemir, C. (2006). *Kitle Kültürü ve Popüler Kültür Bağlamında Kitle İletişim Araçlarının Kitle Kültürüne Etkileri: Örnek Olarak Popstar Türkiye Yarışması* (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- Sears, DO. & Taylor, SE. & Peplau, LA. (2016). Sosyal psikoloji. İstanbul, (4. Baskı.) İmge Kitapevi.
- Senemoğlu, N. (2007). Gelişim öğrenme ve öğretim (kuramdan uygulamaya), İstanbul: Gönül Yayınevi.
- Seven, S. (2010). Saldırganlık Eğilimi Ölçeği'nin Türk çocuklarına uyarlanması. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 75-84.
- Sezer, A., Kolaç, N., & Saime, E. R. O. L. (2013). Bir ilköğretim okulu 4, 5, ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 3(4), 184-190.
- Sezgin, S. (1989); Türkiyede Televizyon Eğitimi Açısından Tv2.Programdan Örnek Araştırma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rayda Televizyon Ana Bilim Dalı, Yüksek lisans Tezi İstanbul.
- Spielberger, C. D. & Reheiser, E. C. (2009). Assessment of emotions: Anxiety, anger, depression and curiosity, *Applied Psychology: Health and Well-Being*, Vol:3, No:1, 271-302.

- Sprinthall, C. & Sprinthall, N. A. (1977). Educational psychology. California: Addison-Wesley Publishing Company.
- Soykan, Ç. (2003). Öfke ve öfke yönetimi. *Kriz dergisi*, 11(2).
- Şata, M., ve Karip, F. (2017). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeği-kısa versiyonu'nun ergenler için Türk kültürüne uyarlanması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 6(4), 426– 440.
- Şentürk, O. (2012). İnternet Bağımlılığı. <https://www.edebiyatdefteri.com/95034-internet-bagimliliği/> , Erişim Tarihi: 27.12.2021
- Şükrü KÜNÜÇEN, A. (2004). TELEVİZYONDA HABER PROGRAMLARI, ŞİDDET VE ÇOCUK. *Selçuk İletişim*, 3(2), 57-67.
- Tarhan, N. ve Nurmedov, S. (2011). Bağımlılık, sanal veya gerçek (1. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taylan, H. H. (2011). *Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Konya.
- TDK Türk Dil Kurumu. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. www.sozluk.gov.tr. (20 Mayıs 2021).
- Tiryaki, İ. (1996). Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi: (takım ve bireysel sporlar açısından bir inceleme). (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Mersin.
- Tiryaki, Ş.; (2000), Spor Psikolojisi, Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama, Eylül Kitap ve Yayınevi, Ankara.
- Trajković, N., Madić, D. M., Milanović, Z., Maćak, D., Padulo, J., Krstrup, P., & Chamari, K. (2020). Eight months of school-based soccer improves physical fitness and reduces aggression in high-school children. *Biology of sport*, 37(2), 185.
- Tuzgöl, M., *Anne-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1998.
- Tuzgöl, M. (2000). Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(14): 39-48.
- Tülüce, H. (2017). İnsan ve Agresyon Enerjik Çatışmaların Psikolojik Yönleri, (1. Baskı), Barış Yayınevi, 20-61.
- Uluç, G. (2002). “Toplumsal Bir Gruba Yönelik Şiddet Türü: Medya, Şiddet ve Çocuklar”, *Selçuk İletişim Dergisi*, sy.2(2), ss. 4-11
- Ulusoy, H. & Tosun, N. & Aydın, J. C. (2014). Sağlık yönetimi öğrencilerinin problem çözme becerileri. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 1(1), 1-8.
- Ulusoy, O. (2008). Ergenlerde bilişim teknolojileri kullanımı ve saldırganlık ilişkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

- Uz Baş, A. ve Kabasakal Topçu, Z. (2010). İlköğretim okullarında saldırganlık ve şiddetin yaygınlığı. *İlköğretim Online (elektronik)* , 9 (1), 93-105.
- Ülken, F. B. (2015). *Televizyon izlemede anne-baba aracılığı ile çocukların saldırgan davranışları arasında ilişki* (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Ünsal, A. (1996) "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi", Cogito, YKY, Sayı: 6-7, s. 29 -37. İstanbul.
- Williams, R. (2003); Televizyon, Teknoloji ve Kültürel Biçim, Dost Kitapevi, 1. Baskı Ekim Ankara.
- Yarrow, M.R., Zahn Waxler, C., Barrett, D., Darby, J., King, R., Pickett, M., & Smith, J. (1976). Dimensions and correlates of prosocial behavior in young children. *Child Development*, 47(1), 118-125.
- Yasankul, N. (2007). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ile eğitim algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yavuz Gümü, S. (2011). *Saldırganlık ile aile içi şiddet arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Yavuz, Ş. (2007). Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Ana Bilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı, Konya.
- Yavuzer, H. (2009). Saldırganlığı önlemeye yönelik psiko-eğitim programlarının lise öğrencilerindeki etkisinin incelenmesi. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: Okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri, *Milli Eğitim Dergisi*, 192:43-61.
- Yaylagül, Levent (2008); Kitle İletişim Kuramları, Dipnot Yayınları Kızılay/Ankara.
- Yıldırım, A. & Hacıhasanoğlu, R. & Karakurt, P. & Türkleş, S. (2011). Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri ve etkileyen faktörler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1):906-921.
- Yıldırım, F. (2009). Saldırganlık ve cinsiyet ilişkisi. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 22, 210-212.
- Yıldız, E., & Erci, B. (2011). Anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 6-11.

EKLER

EK 1. Veli Onay Formu

Sayın Veliler, Sevgili Anne-Babalar,

Bu çalışma, Psikolojik Danışman Eda AYDIN tarafından yürütülen bir tez çalışmasıdır. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Bağımlılık Danışmanlığı ve Rehabilitasyon bölümü yüksek lisans bitirme tezi kapsamında “ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE TV BAĞIMLILIĞI Ve SALDIRGANLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ” adıyla, yapılacak bir araştırma uygulamasıdır. Ortaokul öğrencilerinin televizyon bağımlılığı düzeyinin saldırganlık ile ilişkisinin incelenmesini amaçlayan bu tez çalışmasının hangi demografik özelliklere sahip olan kişilerin daha saldırgan durumlar sergilediğini ve televizyona bağımlılık ölçeğinde yüksek puan aldıklarını da ortaya koyacaktır. Bu amaçla çocuklarınızın bazı anketleri doldurmasına ihtiyaç duymaktayız. Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederim.

- ✓ Velisi olduğum öğrenci 18 yaşından küçük olduğu için araştırmaya katılmasına velisi olarak izin veriyorum.

EK 2. Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyetiniz:

☐ Erkek ☐ Kız

Sınıfınız :

☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8

Evinizde İnternet Bağlantısı Var mı?

☐ Var ☐ Yok

Evinizde Kaç Adet Televizyon Var?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ve üzeri

Babanızın Eğitim Durumu:

☐ Okur-Yazar
☐ Değil
☐ İlkokul
☐ Ortaokul veya
İlköğretim ☐ Lise
☐ Üniversite

Annenizin Eğitim Durumu:

☐ Okur-Yazar
☐ Değil
☐ İlkokul
☐ Ortaokul veya
İlköğretim ☐ Lise
☐ Üniversite

Kardeş Sayısı:

☐ Tek Çocuk
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5 ve üstü

Not: Kişisel bilgileriniz bilimsel araştırmalar ilkesi gereği gizli kalacaktır, lütfen içtenlikle doldurunuz!

Ek 3. Televizyona Bağımlılık Ölçeği

Aşağıda, televizyon ile ilgili tutum ifade eden çeşitli cümleler bulunmaktadır. Her cümleyi dikkatlice okuyunuz. Cümlelerin sizde uyandırdığı kanaate göre **KATILIYORUM**, **KARARSIZIM**, **KATILMIYORUM** sütunlarından herhangi birine çarpı (X) işareti koyunuz.

Bu bir sınav değildir. Cevaplarınız bir araştırmada kullanılacaktır. Doğru ve içten cevap vermeniz araştırmanın doğru sonuçlara ulaşmasını sağlayacaktır. Katılarınız için teşekkür ederiz.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1. Sevdiğim çizgi film, dizi film ya da yarışma programlarını izlerken televizyonu kapatmak bana zor gelir.			
2. Beğendiğim programları izleyebilmek için işlerimi bitirmede acele ederim.			
3. Kendi odamda bana ait bir televizyon olmasını isterim.			
4. Okuldayken televizyonda yayınlanan programları izleyemediğim için üzülüyorum.			
5. Sevdiğim programları izleyebilmek için kardeşim ya da ailemin diğer fertleriyle tartıştığımız zamanlar olmuştur.			
6. Televizyonsuz odada işim olduğunda, izleyemesem de televizyonu açarım ve televizyondan gelen ses beni rahatlatır.			
7. Annem ya da babam televizyon izlemeyeyim diye televizyonumuzu satarsa üzülürüm.			
8. İstesem de televizyon izlemekten vazgeçemem.			
9. Bana verilecek en etkili cezalardan biri sevdiğim programları izlememe cezasıdır.			
10. Okul dışında ki zamanımın çoğunu televizyon izleyerek harcarım.			
11. Hoşuma giden programları izlerken televizyon kumandası başkasında olunca kanalı değiştirebilir diye endişeleniyorum.			
12. Ailemden birisi televizyon izlememi sınırlandırdığında iç dünyamda ona karşı öfkelenirim.			
13. Günlük programımı yaparken televizyon izlemeye kesinlikle yer ayırıyorum.			
14. Çok televizyon izlediğim için uykusuz kalabiliyorum.			
15. Çizgi film ya da dizi film izlerken filmin en güzel yerinde elektrik kesilince öfkelenirim.			
16. Akşama sevdiğim program varsa, eve misafir gelmesini istemem.			
17. Sevdiğim çizgi film ya da dizi filmlerin bir bölümünü ve bu bölümün tekrarını izleyemesem kendimde bir eksiklik hissedirim.			
18. Daha az televizyon izlemek istiyorum, ancak bunu başaramıyorum.			

19. Akşama sevdiğim film ya da maç olduğunu hatırlayınca içime bir sevinç doğuyor.			
20. Bir günde toplam iki saatten fazla televizyon izlerim.			
21. Sevdiğim programların olduğu gün daha mutluyum.			
22. Televizyonun başına kısa bir süre için otursam bile uzun süre televizyon izliyorum.			
23.Çok fazla televizyon izlediğim için kendime kızıyorum.			
24. Beğendiğim filmlerin saati yaklaştıkça heyecanlanırım.			
25. Annem ya da babam bu kadar çok televizyon izlemememi söyler.			
26. Televizyon izleme süremi azaltmalıyım.			
27. Televizyon karşısında geçirdiğim süre giderek artmaktadır.			
28. Televizyon izlerken rahathıyorum.			
29.Herhangi bir şekilde hoşlandığım programları izlememe engel çıkarsa bu programları izleyebilmek için akrabama ya da arkadaşşıma gitmek gibi başka yollar ararım.			
30. Televizyon izlemek bende bir alışkanlıktır.			
31. Televizyon izlemenin zararlı olabileceğini bildiğim halde televizyon izliyorum.			
32.Televizyon izlerken gözlerimin yorulduğunu hissediyorum.			
33. İzleyecek program bulamazsam televizyonu kapatmaktansa kanal kanal gezerek vakit harcarım.			
34.Evde televizyonun olmaması bana rahatsızlık verir.			
35.Bir ya da iki gün televizyon izleyemesem, televizyon izleme ihtiyacı hissedirim.			
36. Sevdiğim çizgi film ya da dizi filmleri izleyemediğim gün, gün boyu huzursuz oluyorum.			
37.Bu kadar çok televizyon izlemeseydim arkadaşşıarımla daha çok oyun oynardım.			

Ek 4. Saldırganlık Ölçeği

Bu ölçek kişilere uygun bazı etkinlikleri ya da duygusal durumları içeren ifadelerden oluşmaktadır. Bu ifadeleri tek tek okuyarak, ifadenin size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. İfadeye göre “Her Zaman Katılıyorum”, “Sıklıkla Katılıyorum”, “Ara Sıra Katılıyorum”, “Nadiren Katılıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” sütunlarından herhangi birine (X) işareti koyunuz. Lütfen tüm ifadelere boş bırakmadan cevap veriniz.

İFADELER	Hiç Katılmıyorum	Nadiren Katılıyorum	Ara Sıra Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Her Zaman
1. Kendime kazandığım başarı derecesine göre değer veririm.	()	()	()	()	()
2. Kavga ve çatışmadan kaçınırım.	()	()	()	()	()
3. Benim görüşlerime zıt olan görüşleri alt etmekten hoşlanırım.	()	()	()	()	()
4. İnsanlar özellikle iyiliksever ve yumuşaktırlar.	()	()	()	()	()
5. Beni kıran insanların mahvolduğunu görmek isterim.	()	()	()	()	()
6. İnsanları eğitmek için hatalarını cezalandırmak gerekir.	()	()	()	()	()
7. Bana hakaret eden insanı yumruklayıp yere sermek isterim.	()	()	()	()	()
8. Konuşurken karşımdakinin anlamını bilmediğini düşündüğüm kelimeleri kullanmaktan kaçınırım.	()	()	()	()	()
9. İnsanın her durumda kendi çıkarını koruması doğaldır.	()	()	()	()	()
10. Başkalarının görüşümü kabul etmemeleri beni rahatsız etmez.	()	()	()	()	()
11. Bana yapılan her tür eleştiri kendime duyduğum saygıyı zedeler.	()	()	()	()	()
12. Karşılık göreceğimden emin olmadan sevgimi açığa vurmam.	()	()	()	()	()
13. Davranışlarımda kendi çıkarlarımı ön plana aldığım zamanlar suçluluk duyarım.	()	()	()	()	()
14. Konuşmalarımda küfür kullanırım.	()	()	()	()	()
15. İnsanlar bencil ve acımasızdır.	()	()	()	()	()
16. Başkalarına zarar vermemeye özen gösteririm.	()	()	()	()	()
17. Bir yarışmada kazanamadığım zaman hakkımın yendiği duygusuna kapılırım.	()	()	()	()	()
18. Karşımdakiler üstünlüğümü kabul etmedikleri zaman bozulumum.	()	()	()	()	()

19. Gazetelerde özellikle cinayet haberlerini okurum.	()	()	()	()	()
20. İnsanların özünde kavgacı ve yıkıcı olma eğiliminin olduğuna inanırım.	()	()	()	()	()
21. Hatalarımı kolay kolay kabul edemem.	()	()	()	()	()
22. Elime geçeni fırlatıp atacak kadar sinirlendiğim olur.	()	()	()	()	()
23. Televizyonda cinayet sahnelerini seyretmekten hoşlanırım.	()	()	()	()	()
24. Karşımdakiler herhangi bir konuda üstünlüğümü kabul etmezlerse buna aldırış etmem.	()	()	()	()	()
25. Sokakta kavga eden insanları gördüğümde ilgiyle seyredirim.	()	()	()	()	()
26. Başkaları görüşümü kabul etmedikleri zaman bozulurum.	()	()	()	()	()
27. Beni kıran insanları bağışlamam.	()	()	()	()	()
28. İnsanları eğitmek için iyi davranışları ödüllendirilmeli.	()	()	()	()	()
29. İnsanların arada bir yaptıkları haksızlıklar için suçluluk duymalarına gerek yoktur.	()	()	()	()	()
30. Bu dünyada yaşamanın tek yolu sert ve acımasız olmaktır.	()	()	()	()	()
31. Bana biri zarar verdiğinde “öcümü almalıyım” şeklinde düşünürüm.	()	()	()	()	()
32. Kendi görüşlerime zıt görüşleri dinlemekten hoşlanmam.	()	()	()	()	()
33. Elime geçeni atıp kırmak isteyecek kadar öfkелendiğim olmaz.	()	()	()	()	()
34. Üstünlüğümü kabul eden insanlarla beraber olmaktan hoşlanırım.	()	()	()	()	()
35. Eleştiriye kendimi geliştirmek için bir fırsat sayıp hoş karşılarım.	()	()	()	()	()
36. Başkalarının anlamını bilmedikleri kelimeleri kullanmaktan hoşlanırım.	()	()	()	()	()
37. Konuşmalarımda küfre yer vermem.	()	()	()	()	()
38. Bir yarışmayı kazanamadığım zaman rakibimin zayıf yanlarını düşünerek avunurum.	()	()	()	()	()
39. Gazetelerde özellikle sanat ve kültür etkinliklerine ilişkin haberleri okurum.	()	()	()	()	()
40. Filmlerdeki cinayet sahnelerine bakamam.	()	()	()	()	()
41. Akıllıca davranmayan kimseler alaya alınmaya mahkumdur.	()	()	()	()	()
42. Bende hata bulanların gördüğüm hatalarını hemen yüzlerine vururum.	()	()	()	()	()

43. İnsanlara yanıtlamayacaklarını bildiğim sorular sorarım.	☐	☐	☐	☐	☐
44. Benimle özelliklerim açısından aynı düzeyde olan insanlarla beraber olmak isterim.	☐	☐	☐	☐	☐
45. Kızdığım insanların kusurlarını bulur, çevremdekilere anlatırım.	☐	☐	☐	☐	☐

